

Nedostatna zaščita narodnosti.

Kakor se kaže doslej, potegujejo se v narodnostnih bojih v Avstriji pred vsem ali celó izključno za ohranjenje narodnega jezika v šoli in v uradih. Iz tega je razvidno, da ni bilo organizacije niti v zmislu, da bi se varoval in gojil narodni jezik posamičnim narodnostim. Boj za narodni jezik je vzrok, da so narodni zastopniki zane-marjali in popolnoma prezirali boj za narodnost, katera je druga in še veliko važnša stran in lastnost vsakega naroda. Vsled boja jedino zastran narodnega jezika si je tudi razlagati, da o narodnosti mnogo boriteljev nima niti pravega niti vsaj nekoliko povoljnega pojma. Vsled preziranja ali krivo razumljenega pojma narodnosti nastala je tudi nepovoljna, nezadostna in celó kriva bramba pojedinih narodov. Posledice utegnejo zaradi tega postati naravnost pogubne posamičnim narodom.

Nočemo ob tej priliki razpravljati raznih kriterij za pravo opredeljenje pojma nacije ali narodnosti, ker je naš list razlagal že ta predmet in bo imel še priliko zato; ali opozoriti nam je gledé na češko-nemški dogovor vendar na nekatere strani, ki so temne in pogubne slovanskim narodom zaradi preziranja lastnostij, katere sestavljajo in vstvarjajo še le narodnost, in katere je treba torej zavarovati s potrebno zaščito, ako se hoče zares rešiti, ohraniti in razvijati kak narod, torej tudi pred vsem tu mišljeni češki narod.

Ko so se pri letošnji budgetni debati razgovarjali v državnem zboru Dunajskem tudi o poglavju bodočega ljudskega štetja, udali so se narodni zastopniki konečno v to, da se bo narodnost poštevala tudi to pot jedino s stališča občevalnega jezika. Vsi so čutili bolj ali manj, da občevalni jezik ni pravi in dovoljen kriterij za določbo narodnosti, a nikdo se ni primerno uprl z odločilnimi argumenti taki nameri. Slovanski zastopniki, in dr. Gregr, že pred to točko, so v svojih govorih in izraženih čustvih pokazali na nedostatnost občevalnega jezika za določbo, h kaki narodnosti je prištevati pojedine, tu in tam raztresene, večkrat od celokupnega svojega naroda oddaljene državljane.

Iz tega, da so z večine čutili narodni zastopniki tak nedostatek pri ljudskem štetju, bi bilo pričakovati, da bodo kriterije za določbo narodnosti pa drugod poštevali toliko odločniše. Ali to se ne godi, dasi ustava sama v čl. 19. državnih osnovnih zakonov izrecno poudarja zagotovljenje in gojenje ne samo jezika, ampak tudi narodnosti vsakega naroda posebe.

Češko-nemški dogovor kaže, da niti dr. Rieger, ki je nekdan sam v češkem Naučnem Slovníku opisaval in označeval pojem narodnosti, ne poštevava več pojedinih konstitutivnih pridevkov ali narodnost sestavljajočih lastnostij, ko se je postavil samo na jezikovno stališče, in vsled tega ni dosegel niti za jezik zadostne zaščite češkemu narodu v Čehih.

Staročehi se tolažijo in izgovarjajo nasproti Mladočehom, češ, da češko kraljestvo ostane po češko-nemškem dogovoru tudi odslej jednotno, nerazdeljeno ozemlje z jednotno administracijo. Ali ta administracija izključuje narodne, duševne interese; narodni, pravi duševni in kulturni interesi bodo razdeljeni: Nemci bodo varovali svojo narodnost ločeno od češkega naroda istega kraljestva. Kar bo skupnega med obema narodom, odnašalo se bo najbolj na gmo tne interese, na nekatere zaradi geografske jednotnosti dežele ne toliko lahko ločljive gospodarske strani in zadeve. Duh pa dežele ne bo jednoten, ker zastopniki duha so prebivalci, in ti bodo ločeni po lastnih organizacijah. Kar je takó rekoč mrtvo, zemlja, goré in doli z njih upravo vred bode jednotno, duh pa bo razdvojen, ločen v dva posebna duha. Konečno premagajo in odločujejo duhovi; zato je slaba in neopravičena tolažba, da ostane češko kraljestvo še jednotno po češko-nemški spravi.

Z druge strani pa Čehi češkega kraljestva ne dobé take organizacije, da bi varovali sebi zadostno narodni jezik in češko narodnost. Vse, kar se bo varovalo, omejeno bo na jezik, in kakor se vidi že sedaj, niti jezik se ne bo varoval dovoljno in povsod za vse odlomke in vsako peščico češkega naroda.

Vrhu tega, in to je največi nedostatek, ne bo imel po tem dogovoru češki odlomek češkega kraljestva nobene odločilne kulturne organizacije, ki bi vezala češki narod vseh dežel, kjer biva skupno. Torej niti jezik ne bo zavarovan češkemu narodu jednotno in povoljno. Celó gledé na varstvo in gojenje jezika bodo različni organi na podstavi različnih in celó češki narodnosti nasprotujočih interesov odločevali. Tudi jezik se torej ne bode varoval in razvijal jednotno in zadostno, ker mu bo nedostajalo jednih, ugodnih določeb, katere morejo prihajati jedino od jednotnega, istemu narodu pripadajočega in iz njega izhajajočega organa, jurističnega zastopstva.

Kakor na Češkem, menijo tudi na Slovenskem mnogi, da se jim je treba potegovati jedino za varovanje in gojenje narodnega jezika v šoli in v uradu. Taka pristranska borba je se ve da umevna v deželah, kjer ni dovoljeno niti katekizma učiti se v materinščini, in kjer, kakor dejanski na Koroškem, se slovenska deca tu pa tam ne priuči niti slovenskim črkam in slovenskemu čitanju. V takem položaju je rodoljubom nekaj idealnega že samo šola z maternim jezikom, in ni čudo ako pri tem popolnoma pozabljajo na zaščito narodnosti. Ali zaradi tega ni prezirati, da je v ustavi zagotovljena poleg jezika tudi narodnost, in da varovanje in gojenje samega jezika še ne reši kakega narodnega odlomka.

Kaj pomaga še toliko vežbanje v narodnem jeziku, ako pa je duh, ki se vklepa v tak jezik, popolnoma tuj? Kaj pomaga zunanja lupina, ako pa se ne varuje duh narodov, svojstvo narodovo? Narod, ki zamenjuje ali je prisiljen zamenjevati iz sebe vstvarjena svojstva, torej lastne šege, običaje, lastne gospodarske osnove, lastno umetnost, lastno mišljenje o moralnih zakonih in v vsem, kar oplemenuje pojedinca in celoto narodovo, z odgovarjajočimi svojstvi tujega naroda, tak narod ni več svoj, ampak je že potujen narod z zunanjo še lastno jezikovno obleko in obliko, in še ta oblika se mora pri takih razmerah popačiti v zmislu in na korist na tujih jezikov.

Tuj duh, torej popolnoma tuja narodna svojstva, pa se morajo polastiti naroda prej ali pozneje, ako živi v odlomkih poleg naroda, ki ima moč, vsiljevati temu odlomku svojo kulturo. Taka kultura pa se vsiljuje odlomkom slovanskih narodov, kjer nimajo popolnoma lastne organizacije, vsled katere bi se svobodno gojil in varoval ne le jezik, ampak zaščitščala tudi narodnost. Zato je napáčno in pogubno, zadovoljevati se samo s šolami, kjer bi se poučeval jedino materin jezik, preziral in zanemarljal pa materin in to je narodni duh. Šole, začetne ali kakoršne si bodi, niže ali više šole s poukom v maternem jeziku, niso niti narodne šole, ker utegne razen jezika vladati v njih popolnoma tuj duh. Šole z narodnim jezikom brez gojenja narodnosti so nenarodne šole in take

šole so, ostanejo in morajo ostati nenarodne, ako nimajo organa nad seboj, ki bi vodil njih duh, ki bi dajal določbe, po katerih je v maternem jeziku varovati in gojiti pred vsem tudi narodna svojstva. Tak organ pa mora biti posebe vstvarjen, mora biti postavljen ne samo nad kakim narodnim odlomkom, ampak nad vsemi odlomki istega naroda, torej nad celoto narodovo. Takih organov pa doslej v Avstriji niso vstvarili, in zato tudi jezik in narodnost pojedinih narodov nimata nikjer povoljne zaščite; izvzeti so jedino gospodujoči narodi, ki po svojih deželnih večinah dajejo določbe manjšinam, ne kakor ugaja tem, ampak kakor zahteva interes većin Madjari, Poljaki, Nemci Italijani delujejo za svojo narodnost v Avstriji takó kakor da bi bili že zastopani po skupnih narodnih organih, ker se vedejo nasproti drugim narodnostim takó, kakor da bi drugih narodov ali narodnih odlomkov ne bilo pod njimi.

Pa še Nemci z većinami v pojedinih deželah nimajo jednotnih organov, in nedostatek v tem pogledu popravljajo jedino s tem, da imajo ugodno položenje in kulturnih pomočkov v toliki meri, da že delujejo, kakor da bi jih vodili jednotni narodni organi; Madjari skrbé za se na podstavi lastne politične moči; no, ta moč, ker je njih lastna kulturna sila slaba, jih vendar ne more obvarovati tujega duha v lastni narodnosti. Torej niti politiška samostalnost ne daje sama na sebi povoljnega porošstva za obvarovanje lastne narodnosti, ako so svojstva te narodnosti prešibka nasproti tuji kulturi. Toliko potrebnjša je zaščita narodnosti pri politično nesamostalnih narodih in narodnih odlomkih, h katerim spadajo razun relativno samostalnih Poljakov vsi ostali slovanski narodi in njih odlomki v Avstriji in razun relativno samostalnih Hrvatov vsi narodi in njih odlomki še bolj pod madjarskim gospodstvom na Ogerskem. Takim narodom in njih odlomkom ne ostaje torej drugega, kakor združiti vse moči, vse stremljenje na varovanje in gojenje narodnosti poleg jezika.

Čehi češkega kraljestva se potegujejo za deželno jednoto tudi zastran geografskih mej. Te meje so za češko kraljestvo zares nekoliko naravne brambe, pa samo zato kraljestvo, in še zato ne na vse strani. Ali Čehi niso samo v češkem kraljestvu, in Čehoslovani moravski in šlezki že nimajo takó ugodnih mej. Zaradi geografskih ločnikov in mejnikov se torej ni treba toliko potegovati, ker itak niso odločilni za Čehoslovane v skupnosti, in skupnost je treba vendar poštrevati na prvem mestu.

Geografski mejniki ne varujejo pa tudi drugih narodov in njih odlomkov po drugih deželah; ko bi bila torej zaščita narodnosti zavisna od zemljepisnih ločnikov, bili bi vsi Slovani avstro-ogerski na slabem. Zaščite je torej iskati vsekakor drugod. Da tudi velikost ali število slovanskih narodov ne more odločevati pri slovanskih narodih našega cesarstva, je pač preočito, kakor da bi bilo treba za to kakega pojasnila. Dandanes je potreba ka-

kemu narodu vsaj trideset milijonov duš, da more pošteti svojo velikost; drugače se ne ohrani niti z največo politiško samostalnostjo. Iz tega sledi, da niti Čehi niti kak drug veči slovanski odlomek ne reši svoje narodnosti od vpliva tujih kultur, ako ne dobi posebne organizacije v zaščito narodnosti poleg jezika.

Dr. Rieger je sam izrazil se prilično, da preko Prage vede pot v Berolin; že samo to dokazuje, da niti večmilijonni češki narod se ne ohrani pred potujčenjem, ako ne doseže v skupnosti specifične organizacije. Te zasnove pa ne podeljuje ne češko državno pravo, ne geografska jednota, ne jednotna administracija, ne zaščit samo narodnega jezika in najmanj češko-nemški dogovor.

Češkemu narodu je potreba pred vsem jednotnega duha, in ta duh oživi in bo oživljal jedino potem, ako dobi jednotno narodno organizacijo za češki narod vsek dežel.

Taka organizacija pa mora gledé na relativno malo velikost tudi češkega naroda obsežati posebne zadače. Jezik, kakor smo videli, ne zadoščuje vsled tega tudi to ne, da bi se v šoli gojil samo materin jezik, v tem ko bi se zakrival v zunanji jezikovni lupini in povsod tuj duh.

Kaj je varovalo Bolgare in Srbe stoletja, da so se kljub relativno mali obsežnosti zemlje in prebivalstva vendar ohranili na stoletja? Imeli so poleg vseh neugodnostij vendar posebno organizacijo, ki jih je družila in krepila, in ta je bila jednotno organizovana cerkev. Cerkev spada tudi dandanes v organizacijo, ki more braniti in jediniti pojedine narode. Ona polagoma vstvarja in ohranjuje toliko zunanje vidnih sil, da se čuti vsled tega narod kot skupnost, kot jednota tudi po veri. In ako je cerkev uvedla pri kakem narodu tudi njegovim svojstvom ugodne oblike liturgije, gre oblika in pomen sv. obredov toliko bolj v živo narodu; narod ima cerkvene naredbe in zunanosti za del svoje narodnosti, in ta del je močna vez jedinstva in zaščite pod tujimi vplivi.

Vsled moči, ki jo daje cerkvena organizacija v obče in pojedinim narodom ugodna oblika liturgije posebe, treba je, da mali narodi skrbé za ohranjenje svoje narodnosti tudi in na odličnem mestu potom cerkvene organizacije. Avstrijski Slovani, ki so vsi majhni po številu in moči, smejo po ustavi zahtevati, da se jim podelé potrebna uslovja za ohranjenje in gojenje narodnosti poleg jezika, torej tudi, da se cerkveno uredé v sporazumljenju s pristojnimi faktorji, kakor ugaja njih namenu. Zato pa je narodom zopet neizogibna potreba narodnih organov, ki bi bili jedini pristojni posredovati tudi gledé na take faktorje med narodi in tem faktorji.

Po vsem tem je dosedanji način boja za jezik in narodnost sosebno slovanskih narodov v Avstriji nedo-

staten ter ne privede nikakor do cilja. Ta boj, ki se suče okoli jezika, ne ustreza ustavi, katera izrecno zahteva, da se dajo povoljna uslovja ne samo jeziku, zunanji posodi, ampak tudi narodnosti vsakega naroda, torej oni moči, ki še le razodeva pravi duh narodov. Ta boj po takem ne more izbojevati uslovij, s katerimi bi se rešili in razvijali pojedini narodi, ne more vsled tega tudi odstraniti bojazni, da bi se kljub uslovjem za jezik ne potujčili posamični narodi ali njih odlomki. Dosedanja taktika se mora torej spremeniti, zahtevati se mora brezuslovno izvršba narodnostnega člena v vsem njegovem obsegu ter odslej glavni poudarek stavljati na narodnost. Iz potrebe brambe narodnosti sledi itak potreba zaščite tudi jezika; ne pa na opak. Jezik brez narodnosti ni vreden, da bi se ohranil, da bi se zanj borili; za brambo jezika ni potreba takih bojev in ž njimi združenih žrtev.

Narod je vreden rešitve zastran narodnosti ali svojstvenega duha vsakega naroda, ali pa zasluži osodo potopa v morju drugih narodov. Filologija in linguistika ima že dovolj materiala, tudi če se kak jezik izgubi popolnoma, in človeštvo zastran same jezikove lupine tega ali onega naroda izgubi še manj, ako ni naroda, ki bi kaj vrednega sporočal s pomočjo take jezikovne posode.

Slovanski tudi mali narodi so ohranili in še vstvarjajo tvorbe, ki kažejo na posebne kulturne lastnosti in sposobnosti; zastran teh duševnih, svojstvenih slovanskih sil je vredno, da se ti narodi ohranijo in razvijajo v interesu obče kulture, kakor v lastno veselje in ponos. Ponos slovanskih narodov naj se opira na zavest, da so človeštvu potrebni, ker so dokazali, da morejo vstvarjati, česar pri drugih narodih ni. Kot državljani, katerim je podeljena ustava brez razločka narodnosti, imajo pa tudi pravo za ohranjenje svoje narodnosti, tudi ko bi sposobni ne bili za vstvarjanje lastnih, svojstvenih kultur. Ako se podeljuje celó neplodnim narodom, kakoršni so Madjari, vsestranska samostalnost in svoboda, toliko vredniši in potrebniši so slovanski narodi, da se jim podelé uslovja za plodovito kulturno delovanje. Torej naj slovanski narodi ne pozabijo, da bodo sebi v srečo in ponos, državi in človeštvu na korist mogli delovati samo tedaj, ako rešijo svojstvene moči svoje narodnosti, ako torej skrbé, da dosežejo z brambo ne samo jezik, ampak na prvem mestu zadostno zaščito narodnosti; ta zaščita pa je v Avstriji v juristiških organih, ki so v ustavi zagotovljeni, da more vsak narod varovati in gojiti svoj jezik in svojo narodnost kot tak, kot celota. Juristiški organi za vsak narod posebe so torej prva potreba; ti še le odstranijo nedostatek dosedanje zaščite narodnosti.

Narodna avtonomija.

(Govor drž. poslanca dr. Gregorca v državnem zboru dne 17. aprila.)

(Konec.)

Rajši se je skušalo naredbenim potom vsebino člena XIX. izbrisati, da, skušalo se je vsebino tega člena s tem omajati, da bi se proglasila nemščina za državni in službeni jezik.

Zaradi tega pa imamo namesto narodnega miru narodni prepir in boj. Da se odstranijo narodna nasprotja, treba je, da se za vsak narod ustvari poseben organ, kateri bi bil opravičen v imenu njegovem varovati to neporušljivo pravo in je praktično izvajati brez ozira na narodne meje, zlasti v šolskih zadevah. Ta se mora dati avtonomni upravi vsakega naroda. Potem bomo še le imeli narodno in pravo ljudsko šolo, katere ne bode mogel zlorabiti za raznarodovanje noben drug narod, nobeno tuje šolsko društvo, ki dobiva denar celo iz Prusije.

Narodna ljudska šola, katero bi upravljali posamični narodi sami, bila bi pa pri nas vsekako kristijanska, katoliška, kajti narodi avstrijski so v svoji veliki večini še vedno kristijanski in katoliški in bodo tudi ostali. Z avtonomnimi organi posamičnih narodov bi se zastopniki cerkve mnogo lažje sporazumeli, nego s sedanjimi političnimi organi.

Narodna avtonomija, ki je utemeljena v besedilu XIX. člena, je prav za prav izvršitev njegova v pravem zmislu; razdelite narode v narodnih in jezikovnih vprašanjih, odkažite vsakemu samemu varstvo narodnih pravic svojih, prepovejte slednjemu narodu posegati v pravice družega naroda! S tem bode narodnemu boju odbita ost, mir bode ustanovljen in to bode tem večje vrednosti, ker se bode tudi olajšalo sporazumljenje s cerkvijo v šolskih zadevah.

Prepričanje moje je, da se drugače ne da doseči narodni mir v Avstriji, da se člen XIX. izvede z državnim zakonom.

Z uvedanjem narodne avtonomije napravili bi se narodni upravni okoliši. Začetek za to se je že storil na Češkem s spravo, kajti nemška manjšina dobi ondu v deželnem šolskem svetu, in deželnem kulturnem svetu nemške oddelke, pri deželnem nadsodišču petnajst svetniških in svoj disciplinarni senat, potem narodno omejene sodne in upravne okraje, sploh z jedno besedo svoj lastni upravni okoliš.

Kar se na Češkem začenja, to doseči smo se mi, Slovenci, prizadevali že pred 40 leti, namreč slovenski upravni okoliš, ki bi obsegal slovenske dele Štajerske in Koroške potem pa Kranjsko in Primorsko. Naprava takega upravnega okoliša bi pa delala manj težav, nego narodna razdelitev sodnih in upravnih okrajev na Češkem. Tako se razteza slovenski okrožnosodniški okoliš Celje na Štajerskem z okrajnimi glavarstvi, ki so v njem prav do slovanskonemške meje, le na Koroškem bi bilo treba nekaj popravljanja.

V slovenskem upravnem okolišu stanujoče drugojezične narodnosti pa bi našle v državnem zakonu, kateri ima izvesti člen XIX., primerno varstvo za narodnost svojo in jezik.

Mi Slovenci si sedaj moramo prizadevati, da dosežemo tak upravni okoliš, kajti vlada neče, ne more in ne sme nam pomagati. Mi sami si ne moremo pomagati, kajti razdeljeni smo v osem upravnih okolišev, le na Kranjskem smo nekaj let v nekaj znatnejšem položaju.

V Trstu, Celovcu in Gradcu nas nočejo razumeti in nemajo usmiljenja za nas, temveč le preziranje, zatiranje in pritiskanje. (Prav res je! na desnici.) Nasprotniki nam narekujejo deželne naklade, gospodarijo z našo šolo in jo zlorabijo, preganjajo naše učitelje, profesorje in duhovnike, če ostanejo dovolj značajni, da se ne sramujejo matere svoje. Pri sedanji deželni avtonomiji plačujemo deželne doklade in s tem lastno raznarodnje, torej zapoveduje že nam spoštovanje do samega sebe, nagon za ohranjenje svojega obstanka, da delamo na to, da se izvede člen XIX. in napravi slovenski, oziroma slovanski upravni okoliš.

Kako bi bil tak upravni okoliš tudi v interesu države, za to imam nepristranskega svedoka, vojaški strokovni list, na Dunaji izhajajoči „Reichswehr“.

Ta list je priporočal v uvodnem članku ob upokojenju barona Depretisa, da bi generala poslali v Trst za namestnika, da bi naredil konec tamošnjim žalostnim razmeram in bi ukrotil iredento, katere prevzetnost se je posebno zadnja leta povečala. Ob svojem času so Italijane imeli za kulturonosce nasproti Slovanom in so jim zatorej dajali prednost. Takoj so se pojavile žalostne prikazni: Odkrita iredentska agitacija, iz katere so potem italijanski poslanec Imbriani in tovariši v italijanskem parlamentu izvajali pravico Italije do Trsta in Primorskega. List pravi, da se temu mora odpomoči, kakor se je to zgodilo o svojem času v Dalmaciji. Tudi ondu je gospodoval italijanski element, posledica temu je bila, da so v vojnih letih 1859. in 1866. bili na Dunaju jako v skrbi zastran bodočnosti Dalmacije. In sedaj so poslali generala Rodića v Zader. Ta se je opiral na brezdvomno lojalno hrvatsko večino in stvari so se kmalu drugače zasukale. Danes nikaka italijanska iredenta ne misli, da bi ondu oživele aspiracije Garibaldijeve 1859. leta. Priporoča se zatorej dalmatinski recept porabiti za Trst in Primorsko in postaviti večino slovansko v njene pravice in ji dati položaj, kakeršen ji gre: „Kdo sestavlja v Trstu in Primorji zanesljivi element, ko bi prišlo do kakih komplikacij?“ List odgovarja: „Mi vemo, da bodo Slovenci vedno ostali lojalni, kajti nemajo nikamor težiti in morajo ostati v Avstriji, kjer jim razmeroma še najbolje gre.“ List sklepa opazke svoje s tem, da pravi: „Mi odločno izrazimo mnenje svoje, ker puščaje na strani vsa politična in narodna vprašanja, imamo le državni interes pred očmi“.

Tako piše vojaški strokovni list. Temu listu se zdi pritiskanje jugoslovanskega naroda politično nemodro in zahteva premembo sisteme, zahteva, da bi se merodajni krogi opirali na slovansko večino in vse to v državnem interesu. To se hoče reči: Avstrija dobi s tem živ jez proti navalom iredente. Jasno je pa, da bi ta jez se okrepil v živo trdnjavo, če bi primorske Hrvate in Slovence zjediniли s kranjskimi, koroškimi in štajerskimi Slovenci v jeden upravni okoliš. Potem bi aspiracije italijanske iredente zgubile vsak pomen in Avstrija bi imela mir v teh krajih.

Tako važno je vprašanje slovenskega upravnega okoliša. Navesti imam k temu le še jeden moment.

Reklo se je, da je češka sprava definitivno pokazala češko državno pravo. Temu pa ugovarjajo konser-

vativni in liberalni Čehi, ker se nočejo odreči nadi, da se kedaj uresniči njih državno pravo.

Južni Slovenci bodemo prvi, ki bomo k temu čestitali, pa le, če se bode člen XIX. državnih zakonov izvel v pravem zmislu in se bode državno pravo raztegnilo na vse dežele češke krone; kajti le potem bomo videli, da se je osnoval na severu mogočen živ jez proti teženjem onih, ki so leta 1866. znali tako laskavo govoriti o kraljevini češki pri politiki, ki je imela Avstriji zasaditi meč v srce. Mi bi se tega tembolj veselili, ker mi avstrijski južni Slovani tudi želimo osnovati podoben jez v interesu države. Pogoje za to že imamo; kajti Srbi že imajo vsled cesarskih privilegij, katere jim je dal cesar Leopold, svojo narodno avtonomijo. Hrvatje imajo svoje državno pravo, s katerim stoje v državnopravni zvezi z deželami, v katerih bivajo Slovenci, in sicer vsled pragmatične sankcije, katero je vsprejel hrvatski deželni zbor 1712. leta, torej osem let prej nego ogerski. V slovesni državni pogodbi je izrečeno, da je oni dedič Habsburškega rodu priznan legitimnim kraljem Hrvatske Dalmacije in Slavonije, kateri je ob istem času gospod dežel Štajerske, Kranjske in Koroške. Prebivalstvo Bosne in Hercegovine je tudi izključno srbsko-hrvatsko in njega pridruženje bilo bi le vprašanje časa. Pogoje za jugoslovansko upravno skupino torej imamo. S tem bi pa bil storjen začetek za narodno spravo na Ogerskem, katera zadeva je vedno nujnejša; kajti odnošaji, pri katerih 2½ milijona Slovakov in Rusinov, 3 milijone Rumunov nema nobenega zastopnika v državnem zboru, odnošaji pri katerih se slovanski in rumunski domoljubi preganjajo, tožijo in zapirajo, odnošaji, pri katerih se misli, da so Nemci in Madjari v svojem sovraštvu do Slovanov najspodobnejši za vodstvo uprave Bosne in Hercegovine, se ne bodo dali ohraniti in so pri sedanjih odnošajih naravnost nevarni.

Dokazal sem torej, da je sprava, kakeršna se je dognala na Češkem ne le za to deželo, temveč skoro za vse druge dežele naše države potrebna. Meni se dozdeva ona resolucija, katero je sklenil nedavno klub desnega centra jako času primerna in položaju odgovarjajoča. Ta resolucija se izreka, da je pričakovati, da bode sedaj vlada tudi v družih deželah ustregla opravičenim terjat-

vam in željam, prej ko bode mogoče, in jih dovela do uspešne rešitve.

Koncem naj še omenim Dunajske brzojavke, ki se nahajajo v „Grazer Tagespost“-i. Iz te brzojavke izvemo da je dr. Steinwender imel o češki spravi govor in se o nji v toliko nepovoljno izrazil, da je rekel: Češki narod se trajno ne bode obdržal; in spojenje z Nemci bode sprava ovirala. Potem se je sklenila resolucija, v kateri se preti vladi, da se bodo vsi Nemci najhujše ustavljali, ko bi se spravna akcija, ki se je začela na Češkem, hotela raztegniti na Moravsko, Šlezijo, Koroško in Štajersko, to se pravi, da se morajo v onih deželah ponemčiti vsi tamošnji Slovani, in ta vlada mora trpeti in dopuščati, da se narodno popolnoma uničijo.

Omenjajoč to nemškonarodno napoved vojne 20 milijonom avstrijskih Slovanov, rečem, da germanizovanje nenemških narodnostij v Avstriji nasprotuje naravnost sedanji nalogi te države. Avstrija nema naloge, iz sebe napraviti druge Nemčije. Odkar se je Avstrija definitivno izključila iz Nemčije, ga ni več uzroka, s katerim bi mogli opravičevati germanizacijo pri nas. Čim bolj se bode germanizovalo, temvečja bode nevarnost, da Avstrijo požre pruska Vsenemčija.

Avstrija torej nema poklica, kopati množine slovanskih grobov in vanje zagrebsti svojih 20 milijonov Slovanov, marljivih, lojalnih, požrtovalnih državljanov; Avstrija ne more imeti poklica, da bi bila grobokop Slovanom; nad polovico Avstrije je slovanska, četrтина pa nemška, drugi deli so pa madjarski, rumunski, italijanski itd.

Naša država ni niti popolnoma slovanska, niti popolnoma nemška in jej ni treba biti niti čisto slovanska niti čisto nemška. Le jedno je potrebno: Avstrija ima biti vsem narodom pravična (Tako je! na desnici), da bodo vsi zadovoljni. Posebno ima vlada sveto dolžnost, da se upira narodnemu prepiru, kolikor je v njeni moči in da osvobodi sedaj tako mnogokratno vezane moči narodov za duševne, kulturne in gospodarske naloge; potem bodo se narodi zopet oddahnili, okrepili in potem bodo dobili popolno veljavo v istini cesarske, v istini avstrijske besede našega cesarja in gospoda: Viribus unitis — z zjedinjenimi močmi! (Pritrjevanje na desnici.)

O kritiki dr. Mahniča.

II.

K nasprotniškim razpravljanjem o nam očitnem razširjanju protestantskih načel.

(Dalje.)

Iz zgorej razloženega se dajo med našim in nasprotniškim nazorom gospodujoča nasprotja natanko določiti, hočemo je torej po načelu „*contraria iuxta se posita magis elucescunt*“ postaviti drugo nasproti drugemu.

Naš častiti gospod nasprotnik jemlje v podstavo misel, češ, da leta 51 ali 52 po Kristovem rojstvu, ko je bila apostolska sinoda, je bilo ne samo svečnikov, ampak tudi že več od apostolov postavljenih škofov. Ne da bi se bil niti samo lotil dokaza, da bi bilo poslednjih, razlaga potem v svetem pismu rabljeno besedo „*πρεσβύτεροι*“, kolikor se sv. pismo odnaša na apostolsko

sinodo, takó, da bi se s to besedo umeli njegovi problematiški škofje, in prihaja do sklepa, da pri apostolski sinodi so se udeležili jedino apostoli in namišljeno od njih postavljeni škofje obravnavanj o dogmatskih prepirih, v tem ko je bila iz svečnikov in lajkov sestavljena množica, obsojena molčati ter poklicana udeležiti se jedino volitve odposlancev, ki so se imeli poslati v Antijohijo. Ta krivi sklep, ki sloni na samovoljni misli, ki nima niti sence verjetnosti za se, dovaja dr. Mahniča do trditve, da po *ius divinum* pristaje pravo do odločujočega glasu pri konciljih samo škofom, v tem ko bi bilo jednako pravo neškofov, katero se izvršuje dejanski in katero se torej ne dá tajiti, poštovati jedino kot posledico cerkvenega prava, sosebno privilegija, podeljenega od papeža in vesoljne cerkve. No on sam, kakor se zdi,

čuti, da tiči v tej trditvi huda očitba proti naslednikom Petrovim, ki so ravno od Boga samega poklicani v varovanje vseh zakonov *iuris divini*; skuša si torej pomagati s tem, da izvaja pravo udeležbo pri konciljih z odločilnim glasom brez pogleda na *potestas ordinis* in *potestas iurisdictionis*, ne da bi pomislil, da ta samo po sebi samovoljni izvod ne spreminja na stvari absolutno ničesar. Ako namreč po *ius divinum* pristaje odločilen glas jedino škofom: je priznanje ali podeljenje prava odločilnega glasa neškofo, ne gledé na to, ali se izvaja isto iz *potestas ordinis* ali *iurisdictionis*, vsekakor v nasprotju z božjim pravom, kakor smo to dokazali že zgorej.

Tudi mi vemo iz svetega pisma, da je imel že Zveličar poleg apostolov tudi svečenike okoli sebe, in da je bilo število svečnikov ob apostolski sinodi celó znamenito, ko so poleg Jeruzalemske občine imele že svečenike¹⁾ tudi druge oddaljene krščanske občine; ali z ničimur ne osnovano nasprotniško misel, da je bilo poleg apostolov še drugih škofov za apostolske sinode, morali smo opovreči že zgorej. Po naši zgorej poblíže utemeljeni misli so se torej apostolske sinode aktivno udeležili poleg apostolov tudi od njih na sinodo sklicani svečeniki, diakoni in lajiki, poslednji, ko je šlo za verske stvari, pač le s posvetovalnim glasom. Ako poštujemo pri tem dejstvo, ki se ne dá tajiti, da so apostoli k sinodi, ki se je jako tikala skupnega krščanstva, sklicali ne vseh, ampak jedino klerike in lajike Jeruzalemske, torej načelnike nižega klera in drugih vernikov, v tem ko so se sami udeležili skupno te sinode: imamo že v apostolski sinodi zgled, po katerem so se k poznejšim vesoljnim konciljem sklicevali vedno vsi nasledniki apostolov (vsi škofje), kakor tudi nekateri hierarhiji pripadajoči neškofoje z odločilnim glasom, vrhu tega nekateri lajiki samo s posvetovalnim glasom.

No, pri sklicevanju vesoljnega koncilja utegne se sklicanje lajikov in celó njih načelnikov pač opustiti v pogledu na njih samo posvetovalni glas, ki ga imajo pravo oddajati tudi teologi, katere vzamejo seboj očetje koncilja, in prokuratorji zadržanih škofov; vendar mi ne verujemo, da bi se moglo takisto popolnoma opustiti tudi sklicanje nekaterih k hierarhiji pripadajočih neškofov, ker njih pravo, udeleževati se konciljev z odločilnim glasom, je po našem razumu istega izvora, kakor jednako pravo škofov. Ne v kakovosti (kvaliteti) glasu, ki se ima oddajati pri konciljih, kakor se nam zdi, je razlika med škofi in neškofoje, ki se imajo sklicati h koncilju, ampak v popolnoma drugih, iz narave stvari izvirajočih razmer,

¹⁾ Act. XIV: 22: „In ko sta jim bila postavila Pavel in Barnaba svečenikov po vseh cerkvah, in sta molila in se postila, sta jih priporočala Gospodu, v katerega so verovali.“ Ta tekst se izrecno odnaša na dobo pred sinodo, in so svečenike zaradi tega, ker ni bilo še škofov, postavljali neposredno apostoli, v tem ko se je to postavljenje pozneje preneslo na škofo. Tit. I: 5. Prim. I. Tim. V: 22.

kakoršne so imele veljavo že pri apostolski sinodi in odtlej pri vseh konciljih. Že sklicanje in vodstvo konciljev pristaje na čelu episkopata stoječemu nasledniku Petrovemu, in dobijo le po njegovem izrecnem odobrenju vsi, celó jednoglasno in s pritirjenjem papežkih legatov skleneni konciljski sklepi veljavo; dà, on more razpustiti vsak koncilj in njemu predložena vprašanja sam rešiti konečno veljavno, ker njegovi izreki (razsodbe) so sami iz sebe, ne pa po potrjenju kakega koncilja nespremenljivi. Pa celó ne gledé na to izključno onemu škofu pristajajoče pravo, kateri ima primat, nasproti kateremu pravu ne morejo vsi odločilni glasovi konciljskih očetov ničesar, uživajo vsi dejanski diecezanski škofje veliko prednost, da se morajo vsi sklicati k vesoljnemu koncilju v tem, ko se izmed neškofov sklicujejo jedino oni načelniki, kateri so od papežev s konciljem ali brez koncilja nalašč vsakodobno pooblašeni za udeležbo konciljev z odločilnim glasom.

Ta poslednja okolnost, s katero je združeno, da je število neškofov z odličnim glasom v razmerju s številom škofov majhno, da se torej koncilji po načelu „*a potiori fit denominatio*“ po pravici smatrajo kot zbori škofov pod njih zakonitim poglavarjem, kakor se tudi prva sinoda običajno imenuje apostolska sinoda: ta okolnost je utegnila zavesti tudi našega častitega nasprotnika do prečudne trditve, da neškofi izvršujejo na konciljih pravo odločilnega glasu, proti *ius divinum*. Dejanski sledi ta okolnost iz narave stvari. Že zbor vseh škofov na kakem koncilju ima tako mnogotere težave, da so se, ako ne gledamo na čas, ko je bilo jedino dvanajstere apostole poštovati kot škofo, vedno zadovoljevali s sklicanjem vseh škofov ter se morajo zadovoljevati; misliti pa se dá zbor ne samo v pogledu na to, da je možno spraviti pod streho škofo diecezanske, kateri ne štejejo na stotisoče, kakor svečeniki, ampak, kar je posebno važno, v pogledu na agende škofov, katere morejo, kakor pri drugačnih zavirah škofov, med razmerno kratko dobo trajajočimi, itak ne le v izrednih slučajih, torej silno redko vršujočimi se konciljskimi obrazovanji, oskrbovati generalni vikarji, in katere agende se morejo nekoliko celó odložiti, ne da bi bilo dušno zveličanje vernikov, torej pravi konečni namen cerkve v nevarnosti. Ne dá pa se misliti, dà, kar niti ni privoliti ni v zbor in dosledno tudi na sklicanje vseh neškofov duhovskega stanu, sosebnost svečnikov, ki imajo med njimi prvo mesto, ne samo v pogledu na to, da bi jih bilo jedva možno spraviti pod streho v še takó velikem mestu, in v pogledu na težave, ki bi se morale pokazati pri obravnavanjih vsled njih jako velikega števila; ampak prav posebno z ozirom na njih agende, katerih naglo istčasno ustavljenje bi jednako nezakrivljenemu interdiktualno težalo na vsem katoliškem svetu, in bi kar naravnost spravljal najevidentniše v nevarnost dušno zveličanje vernikov.

Po takem se vé, da ne morejo, jednako škofom, tudi vsi neškofje duhovenskega stanu izvrševati pravo odločilnega glasu pri konciljih, kakor so je pač izvrševali tudi pri apostolski sinodi in odtlej nikdar; to pa nas nikakor ne zavira, da se držimo misli, da iz vrst neškofov h koncilju od kompetentne cerkvene oblasti poklicanim pristaje *utemeljeno* na isti podstavi, kakor škofom, torej ne obseza nikakega krčenja, v obče nikake kakoršne si bodi spremembe prava škofov, celó nasprotuje *iuri divino*, kakor se trdi z nasprotniške strani, vsaj indirektno. Pravo odločilnega glasu neškofov, kolikor je njih sklicanje v interesu cerkve v obče dopuščeno in želeti, to pravo varovati, niso papeži, sledeč zgledu apostolov, prenehali nikdar; drugače bi neškofov ne nahajali že pri prvem ekumenskem koncilju navedenih med očeti njegovimi, in bi brez ovinkov ne priznaval celó naš častiti gospod nasprotnik, da se tudi neškofje sklicujejo do današnjega dne h konciljem z odločilnim glasom na podstavi od najkompetentniše strani podeljene in v starodavni cerkveni navadi utemeljene avtorizacije.

Da pristaje papežem in sicer izključno papežem s konciljem ali brez koncilja pravo, zaznamovati bodi si posamične neškofe ali določene kategorije neškofov, kateri imajo neškofom v obče že od apostolov priznано pravo odločilnega glasu izvrševati po konciljih, to je ravno takó brezdvombeno, kakor takisto le papežem pristaja joče vršenje kake spremembe na to stran veljavnih vsakodobnih zakonitih določeb, zlasti ko je zavisno jedino od njih, odstraniti eksempeije in s temi *praelati nullius*, dà, različne vrste duhovenskih redov v obče in celó kardinalskemu kolegiju dati drugo organizacijo in celó drugo ime. Take spremembe, ki so se že vršile dejanski mnogo-tero, niso nikakor izključene tudi v bodočnosti, ako bi zahteval to blagor cerkve; ali pravo tudi neškofov duhovenskega stanu sodelovati pri konciljih ekumenskih z odločilnim glasom, so papeži, kar je pomenljivo, varovali vedno, ker so se hoteli ravno od zgleda, danega od apostolov povodom prve sinode, oddaljevati toliko manj, ko služi konciljem ravno apostolska sinoda kot vzor.

Dejanski odgovarja temu vzoru tudi današnja sestava konciljev; kajti njih obravnavanj udeleževati se, nimajo prava samo vsi dejanski škofje, ampak tudi od papežev sklicani neškofi z istim odločilnim glasom, ki so ga imeli pravo oddajati pri apostolski sinodi poleg vseh apostolov tudi od njih sklicani Jeruzalemski neškofje duhovenskega stanu. Ti Jeruzalemski neškofje se pa morejo gledé na to, da je bilo sveto mesto Jeruzalemsko za čas apostolske sinode, ko so bivali v njem apostolski prvak z ostalimi apostoli vred, poštovati ravno takó kot središče krščanstva, kakor kmalu potem in še danes Rim. — ti neškofje, pravimo, morejo se smatrati s popolnim pravom kot predniki današnjih kardinalov rimske cerkve in celó z večine v Rimu residujočih najvišjih predstojnikov duhovenskih redov, kakor tudi neposredno

papežu podrejenih *praelati nullius*, kateri se skupno dejanski, dasi z večine neškofi, vendar sklicujejo h konciljem brezizjemno z odločilnim glasom. Tudi zakonitega načelnika in voditelja apostolski sinodi ni nedostajalo ravno tako malo, kakor poznejšim konciljem do današnjega dne; kajti apostolski prvak, zapustivši Rim za cesarja Klavdija, je bival, kakor znano, pet let v Jeruzalemu, dokler se ni za cesarja Nerona vrnil v Rim, in je po svedoštvu svetega pisma osebno vodil sinodalna obravnavanja.

Po tem takem ne moremo mi zaslediti nikake bistvene razlike med sestavo konciljev, katere se drži cerkveno pravo, in sestavo apostolske sinode, zlasti ko čisto nič ne uvažujemo tega, da se svečeniki in diakoni Jeruzalemski niso imenovali kardinali, kakor tudi tega ne, da za čas apostolske sinode niso poznali nikakih eksempeij, v obče nikakega organizovanega regularnega klera. Cerkev Kristovo so prva tri stoletja v njenem svobodnem razvijanju zavirala preganjanja sovražnih ji držav; disciplina se ji je mogla torej prosto razvijati še le od četrtega stoletja in polagoma na nepremični podstavi *iuris divini* ustrojiti se takó, kakor se nam predočuje danes. Ko bi se torej z nasprotniške strani poudarjalo morda to, da sodelujejo sedaj pri konciljih z odločilnim glasom poleg škofov vsled posebne papeške avtorizacije kardinali, redovni generali in *praelati nullius*, ki so bili vendar skupno neznani za čas apostolske sinode: mogli bi na to le odgovoriti, da pri neškofih duhovenskega stanu nikakor ne provzročuje spremembe njih hierarhične stopinje kot svečeniki, oziroma diakoni to, da zadobé posebno zaupanje bodisi od cerkvenega poglavarja ali od duhovenskih redov, da se torej kot kardinali, redovni generali ali *praelati nullius* postavljajo takó rekoč na čelo neškofom; temveč imajo isti vsled doseženega eminentnega mesta največ pravice do tega, da dobé tudi pri konciljih isto mesto, kakeršno je bilo odmerjeno jedino neškofom specijalno mesta Jeruzalemskega pri apostolski sinodi.

Papeške naredbe, vsled katerih izvršujejo pri konciljih pravo z odločilnim glasom med neškofi kardinali redovni generali in *praelati nullius*, so torej utemeljene ne samo v analognem postopanju apostolov in v cerkveni tradiciji v obče, ampak tudi v ozirih dostojnosti in primernosti, o katerih si dovoljujemo omeniti samo še nekoliko.

Škofom pristaje jedino v njih skupnosti *iurisdictio universalis*, vsak posamičen dejanski škof ima *iurisdictio particularis* za določeno škofijo (nekdanje imenovana *parochia*, sedaj pa dieceza), v kateri ga je poštovati kot središče jednote in nositelja cerkvene oblasti, katero torej je poklican tudi zastopati.¹⁾ V obče ne more se dvomiti,

¹⁾ Naš častiti gospod nasprotnik nasprotuje temu; no mi smo zgorej dokazali, da diecezo zastopati je poklican jedino škof. Takaj torej dodajemo samo, da po cerkveni ustavi pristaje škofu celó

da so vsakemu škofu interesi svoje dieceze naravno prav posebno pri srcu, in da torej ne preneha zastopati teh niti tedaj, ko mu je skupno z drugimi škofi nad vse porredkoma, takó rekoč le izjemoma udeleževati se izvrševanja *iurisdictionis universalis*. Jedino dieceza, obsežajoča mesto Rim in njegovo bližnjo okolico (Comarca di Roma), dela izjemo zaradi tega, ker je njegov škof zajedno nadškof suburbikarskih (okoli Rima ležečih, nekdanj sedem, sedaj šest) škofij, vrhu tega primas italijanski, patrijarh skupnega zapada in pred vsem papež s primatom nad vesoljno cerkvijo Kristovo; njegovo delovanje zahteva torej nad vse posebnost njegov zadnji vzvišeni poklic, da absorbira popolnoma, da je prisiljen, kot diecezanskemu škofu pristajajoče mu agende prepustiti kardinalskemu vikarju ter temu pridejati še namestnega kot *vice gerente*. S kratka pri papežu, katerega ne zahteva izjemoma, jednako, kakor druge škofove, ampak konstantno *iurisdictionis universalis*, postaja izvrševanje *iurisdictionis particularis* postranska stvar, katero izvrševanje je pri drugih škofih glavna stvar, in zato mora papež to izročevati v oskrbovanje drugim. Da se kaže to razmerje papeža v njegovi diecezi tudi pri običajnih konciljih, celó, ako vodi te sam, dá se jedva dvomiti; interesi klera in laikov od apostolskega prvaka ustanovljene prve dieceze sveta bi bili torej pri vesoljnih konciljih zastopani celó mnogo manj, nego interesi vseh ostalih diecez, ako bi ne pristajalo pravo z odločilnim glasom neškofov, specijalno kardinalom rimske cerkve, katere je zajedno poštovati kot svetnike in najbližje zaupnike papežev, in so kot taki v časti celó pred škofi, nadškofi in primati, kolkor niso ti kardinali.

Isti razlogi dostojnosti in prikladnosti govore za odločilni glas generalov duhovenskih redov že zaradi tega, ker, kakor že omenjeno, bivajo z večine takisto v Rimu, so papežu podrejeni neposredno, in jih rabi ta mnogotero pri izvrševanju svojega vzvišenega poklica. Sicer pa je regularni kler po vsej zemlji bolj ali manj razprostranjen in ima v cerkvi nad vse važno vlogo pogostoma, soseben v nekrščanskih državah pri nepretrznih potrebah in prosledovanjih, ki končujejo neredkoma z mučeniško smrtjo. Te razmere in okoliščine, da regularni kler, celó ko bi se mogle prezirati eksemptije, ni, jednako svetskemu kleru, v vsakem pogledu zavisen od dieceškofov, torej ga tudi ne morejo zastopati gledé na vse njegove interese (specijalno redovno disciplinarno): pa je poštovati kot ravno toliko razlogov dostojnosti in prikladnosti, kateri govore za podeljenje odločilnega glasu

gledé na cerkveno imetje ne samo nadzorstvo, ampak tudi zastopstvo (Conc. Trid. sess. 24 cap. 3 de ref.). Pravo škofovo, zastopati svojo diecezo in dosledno tudi cerkveno imetje, priznavajo splošno tudi svetska sodišča; jedino pruska sodišča so štela v najnovejši čas, da je procesualna intervencija katoliškega cerkvenega sveta dovoljena tudi brez avtorizacije zakonitega zastopnika cerkvenega imetja, namreč škofa. (Archiv für Kirchenrecht tom. 10 pag. 268).

pri konciljih redovnim generalom, katerim skazuje redovni kler svoje posebno zaupanje, torej jih postavlja sebi na čelo. Isti razlogi govore pa tudi za *votum decisivum* tedovnih prelatov, in sicer toliko bolj, ko so ti, pripadajoč starejšim redom, poklicani izvrševati tudi *iurisdictionis quasi episcopalis*, torej, jednako škofom, zastopati interese klera in ljudstva v okraju, ki je podrejen njih jurisdikciji. —

Šteli smo si v svojo dolžnost, v poprejšnjem vsestranski utemeljiti svojo misel, da ima odločilni glas pri vesoljnih konciljih tudi neškofov duhovenskega stanu ravno takó v cerkvenem sporočilu svoj početek, kakor odločilni glas škofov, in sicer smo utemeljili to svojo misel ne samo s pomočjo svetega pisma in konstantnega običaja cerkve, ampak tudi iz dotičnih konstitucij, katere so razglasili papeži s konciljem ali brez koncilja, katere so se skušale z nasprotniške strani izrabljati v nasprotni smeri. Ne kakor da bi bilo to zahtevalo opravičenje namišljeno h protestantski krivoveri nagibajoče se vsebine v našem „Slovanskem Svetu“ v odlomkih sporočene brošure, ker to opravičenje je že v priznanju, napravljenem z nasprotniške strani, ampak zaradi tega, ker imamo nasprotniške nazore za krive, in ker nas vrhu tega ne zadovoljuje v tem vprašanju zavzeto stališče temeljitih teologičnih pisateljev, ki kljub temu le preprosto registrirajo dejstvo, da se k vesoljnim konciljem razun škofov vsled zgodovinskega razvitka sklicujejo z odločilnim glasom tudi kardinali, redovni generali in prelati nullius. Vendar pa smo daleko od tega, da bi naš nazor postavljali kot nedotakljiv, nam gre zato, videti jasno tudi na to stran, damo se torej radi poučiti.

Z odločnostjo pa vendar nasprotujemo kot katoliki z ničimur ne utemeljeni nasprotniški trditvi, da pri ekumenskih konciljih pristaje pravo z odločilnim glasom po *ius divinum* jedino škofom, v tem ko neškofi isto pravo dejanski izvršujejo jedino na podstavi cerkvenega prava, oziroma posebnih privilegij papežev in vesoljne cerkve, torej proti *ius divinum*; ker ta trditev obseza, kakor že omenjeno, obdolženje papežev, kakor da bi bili ti s konciljem ali brez koncilja spremenili zakone *iuris divini* v prid neškofov, katere zakone so ravno od Boga samega oni poklicani varovati pred vsako spremembo, po takem ta trditev napada papežko nezmotnost; ali pa, ako se branimo tega v pogledu na svečeniško lastnost našega častitega gospoda nasprotnika, razkriva trditev dr. Mahniča popolno preziranje pomena *iuris divini* in razmerja istega k papežem, kakor tudi k cerkvenemu pravu. *De internis non iudicat praetor*; toliko manj je dovoljeno, izraziti tudi samo misel o tem, katero izmed obeh alternativ bi bilo porabiti tukaj, ko imamo opraviti z latinizatorjem; prejdemo torej:

k 6) Sumničenje, v našem „Slovanskem Svetu“ v odlomkih sporočene brošure, ki se skuša utemeljiti v „Rimskem katoliku“ od 1889 pag. 191—193, da si ista

v oslavljenju škofovske avtoritete prizadeva povzdigniti mesto svečnikov ali celó dokazati prvotno enakost škofovskega in svečeniškega področja, to sumničenje pridružuje se dostojno na polju sumničenja drugim posebnim ali čudnim delom našega častitega gospoda nasprotnika.

Brošura se ne zadovoljuje s tem, postavlja cerkev kot družbo vseh vernih kristijanov, dasi bi bilo prav tudi to; temveč, da bi razločevala med hierarhijo in lajiki z jedne strani, v hierarhiji pa med škofi in nižim klerom z druge strani, postavlja od Boga ustanovljeno cerkev kot družbo, ki se sestavlja iz škofov, nižega klera in lajikov (pag. 13, 15). Brošura razločuje tudi pri razgovarjanju nameščanja cerkvenih služeb od apostolskih časov do današnjega dne med pravom apostolov, kakor tudi njih naslednikov škofov z jedne strani in pravi (pravicami) nižega klera z druge strani; drži se iste razlike tudi pri sestavi konciljev, kakor je bilo to dokazano zgorej k 5).

Brošura gre v ostalem še dalje, da bi prav očitno pokazala bistveno razliko med škofi in svečniki, kakor tudi nižim klerom v obče, ko na pag. 21 zaznamuje škofo kot s *Complementum sacerdotii* opravljene izključne naslednike apostolov, torej kot one najvišje organe cerkvene oblasti, ki, postavljeni od svetega Duha, imajo pasti, nadzorovati in voditi čredo vernikov njim odločene škofije, torej ne samo lajke, ampak tudi svečnike z drugim nižim klerom, torej imajo pravico, proti njim, ako je treba, postopati tudi s cerkvenimi cenzurami, in sicer celó z najvišjo in strožo izmed teh, namreč z anatemo.

Ako je torej brošura nastopila proti poskušnemu tlačenju ali ponižanju svečnikov v vrsto takó imenovanih „zasebnikov“ (privatnikov) iz zgorej navedenih razlogov¹⁾ ter je bila torej prisiljena, vsestranski osvetiti in utemeljiti znamenita prava, katera pristajajo svečnikom po svetem pismu, kakor tudi po tradiciji v obče, in zatorej ista prava cerkve varuje do današnjega dne: ni, da bi zabranila vsako krivo razumljenje, nikakor opustila, zajedno poudarjati, dà, posebno naglašati prava svečnikom predpostavljenih škofov, kakor se je to že zgorej pobliže razpravljalo v številkah 10 in 11 našega „Slovanskega Sveta“ od 25. maja in 10. junija 1889 pag. 165—170 in 180—184. Po takem pa nedostaje nasprotniškem sumničenju vsakatera veljavna podstava.

Tudi naš častiti gospod nasprotnik ni mogel zaslediti te podstave v brošuri, katere se je lotil kritikovati, ali on si zna pomagati, ko si sam vstvarja po lastnem ukusu podstavo, kar ga ne stoji posebnega truda. On kar žamolčuje ne samo okolnost, katera je kazala v brošuri varovanje mesta (položnja) svečnikov kot neizogibno, ampak zajedno vse, kar se v brošuri

navaja o področju škofov; vrhu tega pači on iz brošure posnet stavek, ko popolnoma žamolčuje oni del tega stavka, kateri nasprotuje njegovemu namenu, drugemu delu z obilnim nališpom svoje iznajdbe podtika njemu popolnoma tujo tendencijo; takó je popačil ta stavek takó temeljito, da je za sumničenje, ki se mu kaže posebno izdatno, dobil podstavo, kakor mu najbolje ugaja. Na to podstavo, ki jo je sam vstvaril, in katera popolnoma nasprotuje zmislu in besedam brošure, opira se dr. Mahnič ter nastopa potem ne samo proti nam in pisatelju brošurinemu, ampak celó proti v brošuri porabljenim virom, katere časti vsak katolik kot svete, da bi pri istočasnem prelomljenju osme Božje zapovedi in glavne zapovedi Kristove slepil čitatelje svojega „Rimskega katolika“.

Da dokažemo, da rabi dr. Mahnič tudi tukaj zopet to običajno zvijačo, katero bi on s popolnim pravom imenoval na našem mestu kot perfidno pačenje, potrebujemo samo pokazati na dotični pasus njegove kritike, ki je v „Rimskem katoliku“ od 1889 pag. 192; ta pasus se glasi: Sumljivo je vže, da se je po vzgledu starejših krivovercev Blondell v imenu Puritanov (torej heretikov v imenu heretikov) na ta mesta iz sv. pisma sklicaval, da bi utemeljil nauk, ki ga katoliška cerkev zavrguje za krivega, nauk, da po božjem pravu škofje niso viši od duhovnikov. In da naš g. pisatelj nič drugega ne namerja, je pač razvidno iz celega konteksta; češ, ona razlika mej škofi in nižimi duhovni se je še le tekom stoletij izcimila, nikaker v zmislu apostolov, ampak popolnoma nepostavno. V potrditev temu in kot ostalino one prvotne enakosti duhovnov s škofi naveda, da volé tudi še dandanes (auch heute noch) škofo in nadškofe stolni kapituli, torej duhovniki!²⁾

Vsak treh delov tega odstavka dokazuje popolno pravost naše gorenje trditve.

Pred vsem je našemu častitemu gospodu nasprotniku sumljivo, da se brošura sklicuje na mesta svetega pisma, katera so skušali tudi že krivoverci izrabljati v utemeljenje svojih krivih naukov; no mi smo imeli priliko že zgorej¹⁾ dokazati, da avtoriteta in dokazilna moč takih mest se ne more ne zmanjšati, ne povečati, v obče niti v najmanjšem spremeniti s tem, da so se na ista mesta sklicevali tudi krivoverski učitelji; da torej z nasprotniške strani zaželeno izključenje teh mest iz vsakega dokazovanja je osnovano ravno takó malo, kakor ni dovoljeno. K temu se nam tukaj ni treba povračati, pač pa nam je kazati na to, da brošura, nastopajoč proti poskušnemu uvrščenju svečnikov, jednako lajikom, med takó imenovane „zasebnike“, morala je poudarjati ne nevažna prava svečnikov ter gledé na pomen izraza „svečenik“ posebe naglašati, da po svetem pismu se niso branili škofje in celó apostoli, *včasih* imenovati se in dati

¹⁾ Vide „Slovanski Svet“ št. 10 in 11 od 25. maja in 10. junija 1889 pag. 165—170 in 180—184.

²⁾ Vide „Slovanski Svet“ št. 23 od 10. decembra 1889 pag. 375.

se imenovati svečenike; pri tem pa brošura ni mogla absolutno ugrešati sklicevanja na dotična mesta svetega pisma.¹⁾ To okolnost, ki se kaže v vsaki vrsti dotičnega dela brošure, zamolčuje dr. Mahnič, ker bi se bil drugače jedva mogel pokazati s svojim sumničenjem.

Dr. Mahnič se postavlja še le s tem zamolčanjem resnice v položnje, da, povodom sklicevanja na mišljena mesta svetega pisma, pripisuje njej popolnoma tujo, da, z njeno vsebino do cela nezdružljivo tendencijo. To domnevanje, po katerem hoče neki brošura dokazati iz svetega pisma, jednako Blondell-u, prvotno jednakost škofov in svečenikov, oziroma nezakonitost nameri apostolov nasprotujočega današnjega položnja (mesta) škofov, to sumnjo povišuje dr. Mahnič takoj v popolno gotovost, češ, ker se ta kaže iz vsega konteksta brošurinega, katerega pa on zopet zamolčuje in mora zamolčati, ker bi drugače absolutno ne mogel na dan s svojim sumničenjem.

Dejanski sporoča naš častiti gospod nasprotnik čitateljem svojega „Rimskega katolika“ iz zgorej navedenega najvažnejšega, ker področje škofov nasproti področju svečenikov poudarjajočega pasusa brošure samo to, da se škofoje priznavajo kot najvišji „organi cerkvene oblasti“, torej v vsem štiri besede. In v teh štirih besedah ne vidi on morda priznanja bistvene razlike med škofi in svečeniki; temveč ponižanje škofov, katerih noče poštovati kot organe, ampak kot kralje in vladarje v pravem pomenu besede, kar ga je napotilo do sporočila istega, nas pa zgorej k 2) ²⁾ do oprovržanja krivega nasprotniškega nazora. O tem, da se v brošuri, kakor že omenjeno, zaznamujejo kot *izključni* nasledniki apostolov, torej kot oni najvišji organi cerkvene oblasti, ki, postavljeni od svetega Duha, imajo pasti čredo svoje škofije, torej ne samo lajkov, ampak tudi svečenikov poleg dru-

gega nižega klera, ter da, spo'njujoča to dolžnost, imajo, ako je potreba, pravo kaznovati celó z najvišimi cerkvenimi cenzurami, — o vsem tem molči dr. Mahnič, ker je pač zaveden, da, ko bi priznal samo nekoliko resnice, bi mu ne bilo možno nastopiti s svojim sumničenjem.

Pač pa se oklepa naš častiti gospod nasprotnik stavka brošure, kateri, v vsestransko osvetljenje zakonitega položnja svečenikov, kar preprosto navaja dejstva brez niti najmanjšega dostavka. Ves stavek, kakor ga je čitati pag. 18 v brošuri, se glasi: „Ostaje jedino še opomnja, da se na mnogih krajih tudi še dandanes izvršuje volitev škofov in nadškofov po stolnih kapitulih, torej po svečenikih, in da je volitev prelatov regularnega klera do današnjega dne izključno v rokah tega klera.“²⁾ No, kdor čita nepristranski ta stavek, mora dobiti preverjenje, da že skrčenje volitve škofov po sekularnem kleru z volitvijo redovnih prelatov, torej neškofov, po regularnem kleru, v jeden stavek, poudarja jedino svečenikom sekularnega ne manj, kakor regularnega klera od najkompetentniše strani podeljena prava, torej naravnost izključuje možnost namere, slabiti avtoriteto škofov.

To čuti pač tudi dr. Mahnič, ali on si pomaga, ker ne more zaslediti nič sumljivega v kontekstu brošure, na katero se sklicuje, s korenitim prirejenjem (adaptovanjem) stavka. Oni del stavka, ki se odnaša na volitev redovnih prelatov, kar zamolčuje popolnoma, drugi del pa, ki spominja na volitve škofov po stolnih kapitulih, pači on z bogatim nališpom takó popolnoma, da v nič hudega ne mislečih čitateljih „Rimskega katolika“ vstvari prepričanje, kakor da bi brošura zares imela njej do cela tujo tendencijo, katera se ji hoče namisliti z nasprotniške strani. Nasprotniška trditev, da bi bil pisatelj brošure tisti, ki nadredbo škofov nad svečeniki postavlja kot nezakonito razvito in v dokaz tega in kot ostalino nekdanje enakosti svečenikov s škofi navaja volitev škofov po stolnih kapitulih, ta trditev ne dá niti najmanje dvomiti o tem.

S tem je dovolj označeno nasprotniško sumničenje, po katerem brošura neki stremlje za dokazom, da se je prvotna enakost škofov in svečenikov v prid škofom odstranila še le v teku mnogih stoletij, in sicer proti nameri apostolov, torej nezakonito. Ali naš častiti gospod nasprotnik, kateri je zaradi nedostatnosti stvarnih razlogov prisiljen, polagati svojo kritiko pred vsem na polje sumničenj, in se tukaj, kakor smo videli zgorej, ne zboji niti najnevarniših sredstev; razvija proti brošuri, od nas v odlomkih sporočeni, tudi še drugo, zgorej označenemu sumničenju nasprotno sumničenje. On vidi namreč v trditvi, katero je čitati na pag. 19 brošure, da tudi po

¹⁾ Tukaj hočemo navesti samo dotični sklepni stavek, ki ga je čitati v brošuri pag. 20, kakor sledi: „Pač pa kaže ta običaj v kardinalskem kolegiju, da, kakor v apostolski čas škofoje in celó najznamenitiši apostoli niso štelí pod svojo čast, imenovati se včasih svečenike, kakor se daje še dandanes celó najvišim vstočnim škofom v obče naslov nadsvečenikov (Ἀρχιεπίσκοποι): tako se tudi na zapadu najodličniši škofoje do današnjega dne ne branijo sprejeti naslov in opravila kardinalskih svečenikov in imajo celó rajši, da jih nagovarja poglavar cerkve ne kot škofo, venerabiles Fratres, ampak kot svečenike, torej kot dilecti Filii, in da takó ž njimi ravna.“ (Wohl aber zeigt diese Gepflogenheit, dass gleichwie in der apostolischen Zeit Bischöfe und selbst die hervorragenden Apostel es nicht unter ihrer Würde hielten, sich mitunter Priester zu nennen, wie denn heute noch selbst die höchststehenden morgenländischen Bischöfe allgemein Erzpriester (Ἀρχιεπίσκοποι) titulirt werden: so auch im Abendlande die ausgezeichnetesten Bischöfe es bis nun zu nicht verschmähen, den Titel und die Functionen von Cardinal-Priestern anzunehmen und es sogar vorziehen vom Haupte der Kirche nicht als Bischöfe, als venerabiles Fratres, sondern als Priester, also als dilecti Filii angesprochen und behandelt zu werden).

²⁾ Vide „Slovanski Svet“ št. 23 od 10. decembra 1889 pag. 372—374.

²⁾ „Es erübrigt nur die Bemerkung, dass an vielen Orten auch heute noch die Wahl der Bischöfe und Erzbischöfe durch die Domcapitel, also durch Priester vorgenommen wird, und dass die Wahl der Prälaten des Regularclerus bis nun zu ausschliesslich in den Händen dieses Clerus ruht.“

izreku svetega Hieronima pristaje jedino škofom pravo podeljenja viših posvečevanj, v tem ko, kakor znano, smejo celó najvišji svečeniki jedino *quatuor minores ordines* podeljevati svojim podložnim, v tej trditvi ne vidi on stremljenja, iz *potestas ordinis* rezultujočo glavno razliko med škofi in svečeniki poudarjati toliko očitvidniše, ampak vsled svojstvene njemu logike namero dokazati, ako ne že obstoječe enakosti med škofi in svečeniki, pa vsaj kal ali začetek enakosti.

In to absurdno sumničenje jemlje dr. Mahnič za tako zaresno, da se mu zdi primerno, pristavljati temu razpravljanje, da bi poučil nevedni svet, kakó da najvišji svečeniki (na primer redovni prelati) prava pode-

ljevanja nižjih posvečevanj niso dobili iz sebe, ampak jedino po papežih in ekumenskih konciljih, kateri ravno morejo tudi zopet odtegniti to pravo ali, kakor kaže zgled Tridentinskega koncila,¹⁾ bolj ali manj omejiti. Mi smo jako hvaležni za ta pouk; ali isti vede v svoji naravni zvezi s sumničenjem, iz katerega izvira, do svojstvenih premišljevanj, kot posledica katerih se nam vsiljuje preverjenje, da kot učitelj nastopajoči dr. Mahnič ni še nikakor primerno orientovan na polju teologije, katero je bolj obsežno, nego sluti on, zatoorej, da bi se vedno ne opotekal, silno potrebuje sam pouka, katerega mu nočemo odtegniti.

(Dalje pride.)

¹⁾ Trident. sess. 23 c. 3 de reform.

O slovanskih katolikih v Istri in Dalmaciji.

„Slov. Nar.“ je objavil iz „Hrvatske“, potem tudi „Edinost“ to-le: „Zanesljiva oseba javlja nem iz Trsta, da nameravajo trije slovanski duhovniki Poreško-Puljske škofije ob enem z 11 odličnimi osobami z Reke, iz Trsta in Istre prestopiti v pravoslavje; to pa zaradi neznanega postopanja Poreškega škofa Flappa, ki na nečuten način preganja slovanske duhovnike svoje škofije, in kateri si je v glavo upilil, da uniči slovansko liturgijo tudi v onih župnijah, kjer od pamtiveka obstoji. Ta prestop, kakor nas obveščuje ista oseba, imel bi se vršiti na dan sv. Cirila in Metoda, to je 5. dne julija t. l. Dotičniki naznanijo ta svoj sklep tudi sv. stolici v Rimu ter povedó vzroke, ki jih silijo k temu.“ „Edinost“ pristavlja na to: „Brez dvojbe bodo nekateri nemški in laški časopisi in z njimi tudi nekateri slovenski, tudi o tej priliki zagnali krik ter jeli pisati dolge članke o panslavizmu in njega razširjanju. Mi le naznanjamo to namero slovanskih rodoljubov, v katere izvršitev ne verujemo. Vendar pa ne moremo si kaj, da bi o tej priliki ne izrazili svojega obžalovanja, da je tej nameri kriv pristransk in očitno pollaščujoč katolišk dušni pastir, kateri bi moral svojim ovčicam biti vzgled strpljivosti in miroljubja.“ „Hrvatska“ od 8. maja t. l. ima o tej zadevi uvodni članek, ki pravi med drugim: „Nismo strokovnjaki in ni potrebno, da historički dokazujemo, kakó je sv. stolica rimska svetima bratoma Cirilu in Metodu podelila dovoljenje, da smeta sveto mašo opravljati v slavjanskem jeziku, in kakó je to dovoljenje veljalo i za nas Hrvate, pa se je seosebno v Dalmaciji i v biskupijah senjski, modruški, krški i poreški ter v nekih župnijah tržaške škofije vse do danes ohranil naš narodni jezik v sv. rimsko-katoliški cerkvi“. Potem pripoveduje, da sv. stolica bi kaj takega še dandanes dovolila tudi drugim narodom, ker sv. cerkev rimska ne obsojuje drugih jezikov, temveč uči izrecno, da se more Bog slaviti v vseh jezikih. „Za to je i papež Hadrijan II. sv. apostoloma Cirilu in Metodu l. 868 dopustil, da slu-

žita sveto mašo v slavjanskem jeziku, a njegov naslednik Ivan VIII. pozval je na neprestane tožbe nemških škofov leta 879 sv. Metoda v Rim, kjer ga je zaslišal o slavjanski liturgiji ter jo za tem potrdil na novo. Rimski papeži so i kasneje slavjanski jezik v bogoslužju, kjerkoli je bil, bodisi s posebnim pooblastilom, bodisi od starodavnega običaja, ne samo odobrili, nego so še i obredne knjige, kakor misal in časoslov, dali pregledati, popraviti in izdati, seosebno Urban VIII. l. 1631 in Benedict XIV. l. 1841. Ti papeži so imeli zato gotovo važen razlog, a Benedikt XIV. ga je vrlo dobro iztaknil, napisavši v izdavanju glagoljskih liturgijskih knjig: „Ut omnes catholici sint, non ut omnes latini fiant, est necessarium“ (potrebno je, da so vsi katoliki, a ne da vsi postanejo latinci). Pa i sedanji papež Leon XIII. posvetil je porabo slavjanskega jezika v rimsko-katoliški cerkvi, dovolivši jo veledušno rimokatoliškim svečnikom v Črni Gori. Sv. oče je storil i več, ker je posebno poveljčal sv. brata Cirila in Metoda, katera sta prva v rimo-katoliško cerkev uvedla slavjanski jezik. Z znano svojo bullo „Grande munus“ . . . od 30. sept. 1880 povzdignil je on blagdan sv. Cirila in Metoda na praznik prvega reda, ter je naložil, da se njun spomin praznuje 5. julija po celem svetu, a seosebno kar najsvečanostniše med Slavjani. In sam ju je proslavil najbolj, spevavši jima prekrasno himno, v koji pravi med ostalim: *prisca vos Slavis opus est datores dona tueri*“ (treba, da vidva čuvata Slavjanom darove stare, koje sta jim dala), in pod temi darovi umeva papež gotovo sv. vero in narodni jezik v sv. bogoslužbi. Naposled hočemo še spomniti, da se je z dovoljenjem Leona XIII. 5. jul. 1881 v Zagrebu v cerkvi sv. Marije pevala glagoljska maša v slavo sv. apostolov Cirila in Metoda, a to dokazuje, da bi sv. oče porabo narodnega jezika pri službi božji rad dovolil vsem Hrvatoma, ko bi se temu ne upirali vladajoči krogi v našem cesarstvu.“

„Vse to je dobro znano presvetli gospodi biskupoma

Nakiću i Flappu, pa nikakor ne pojмимо, zakaj jima je toliko sumljiva slavjanska liturgija. Sosebno ne umemo presvetlega Nakića, ki je rojen Hrvat, pa misli, da bi to bila neka demonstracija, ko bi se v stolni cerkvi v Spljetu v narodnem jeziku služila sv. božja služba. Ako on to smatra za demonstracijo, naj bode svobodno po vsem miren, ker smo dokazali, da takove „demonstracije“ niso sumljive sv. stolici rimski, a ona je menda najmerodavniša v cerkvenih stvareh.

Nam Hrvatom je slavjanska liturgija največa svetinja in najdragoceneja zapuščina naših pradedov, pa hočemo jo kljub škofom, kakoršna sta Nakić i Flapp čuvati bolj od resnice svojega očesa tam, kjer se je še ohranila naši rimskokatoliški cerkvi, i zaradi tega hočemo neprestano vpiti in zahtevati, da se na novo uvede i tam, kjer je ni več v našem narodu. I mi smo čvrsto uverjeni, da to i dosežemo, kakor je že dosegla mala Črna Gora, ker je ta naša zahteva povse opravičena, in ako se izpolni, bo to po svoje jedini most, ki premosti jez med vstočno in zapadno cerkvijo.

Na to bi v prvem redu morali misliti naši biskupi, in med njimi i presvetla gospoda Flapp i Nakić, ako jim je stalo, da za nje in za svojo rimokatoliško cerkev čvrsto stoji ves hrvaški narod. A dokler delajo oni po vse protivno, je li čudo, da se najde nepremišljenih ljudij, kateri bi zaradi njih hoteli zapustiti sv. cerkev rimokatoliško in njenega vrhovnega poglavarja, ki je tolikokrat in toliko krasno dokazal, da je sosebno naklonjen nam Hrvatom in našim pravičnim zahtevam.

Ne, to ni nikako čudo, ali ni niti pravi pot, s kojim se pride do zaželenega cilja. Nima sumnje, da bi Hrvaška od sv. Rimske stolice odmah dobila slavjansko liturgijo, ko bi bila po vsem svobodna in nezavisna...

„Hrvatska“ sklepa iz vsega tega, da je treba delati v zmislu hrvaške stranke prava; kedar doseže ta stranka svoj cilj, mogla bo se sv. stolica dogovarjati s hrvaškim narodom; ona tudi izpolni želje narodove, ker ve, koliko zaslug ima hrvaški junaški narod za sv. rimokatoliško vero...

Ruske drobtinice.

СЪ МИРУ ПО НЯТЪ, ГОЛОМУ РУБАХА.

Narodna pogovorka.

Danes privedem vam nekoliko dat iz poslednje seje „Императорскаго Волянаго Экономическаго Общества.“ (Imperator-skago Voljnago Ekonomičeskago Obščestva.) Te date tičejo se kmečke zemlje, kmečkega posestva.

Ko je rajni car Aleksander II. dal voljo i svobodo kmečkemu prebivalstvu obširne Rusije, nagradil ali nadaril je je primernim prostranstvom plodorodne zemlje,¹⁾ okolo 3 □ desetine,²⁾ da bi mu vsaj v potu truda bilo mogoče služiti si svoj kruh. Ta nadel vsega kmečkega prebivalstva prostiral se je do 103 milijonov □ desetini. Pa zemlja razdelila se je med posamnimi obščinami tako, da bi ne bilo ni jedne duše brez svojega kosčka zemlje, da bi torej ne bilo batrakov ali hlapcev brez stalnega imetja, da bi ne bilo kmečkega seljskega proletarijata.

K tem 103 milj. □ desetini zemlje moramo sedaj še prideti 7 milj. □ desetini zemlje, katero so si kmetje sami prikupili. Ta prikup vršil se je začetkoma na obščinski denar, na obščinsko varčnost. Poslednjih 5 let pa so ruski kmetje črpali največ iz virov „Крестьянскаго Банка“, t. j. kmečke banke, koje glavni smoter, glavni namen je pomagati z vrednim kreditom kmečkemu ljudu, če je obožal po vzrokih, ne od njega zavisečih. Torej je zdaj kmečkega posestva, kmečke zemlje po vsej Rusiji po 110 milj. □ desetini.

Recimo, da je bil prvotni kmečki nadel v vseh obzirih dostaten. Pa kmečki reformi bo sko uže 30 let. Kmečko prebivalstvo Rusije množi se na leto po 1½%. Seljskega naseljenja je torej čez 30 let prirastlo na 45%, a zemeljni prirastek jednači se samo 7 milj. □ desetini, to se pravi 7%. Po tem računu ostalo je 38% kmečkega naseljenja brez vsake zemlje, ali pa je bilo primorano skrečiti se na isti zemlji, katero so dobili ali pridobili njegovi predki (spredniki). Te statistične date govore za potrebnost prirastka kmečkega posestva razmerno let-

nemu prirastku kmečkega prebivalstva. Priobčil jih je najprej dobro znani ruski statistik g. P. P. Seměnov (Semjónov). Same po sebi so istinite, posledki pa, katere delajo iz njih nekateri narodoljubi, vendar niso tako mračni, kakor se morebiti pokažejo tudi vam.

Tukaj namreč ne smemo zatajiti navade, katere je razširjena po vsej Rusiji i od katere, če ima kdo kako korist, največ bezdvomno ima ruski kmet. Pomeščiki (veliki posestniki) redko sami obdelujejo vso zemljo svojo. Navadno kmetje pomimo (razun) svoje vlastne zemlje zasevajo še precejšen odstotek pomeščičje zemlje, katero jim pomeščiki ustopajo za obdelavanje svojih polj, ali oddajajo v najem za jako umereno (malo, nizko) plato, po pogovorki: РУКА РУКЪ МОЕТЪ. Moja tašča, na prim. ima posestvo v Tulski guberniji, katere se slavi (sluje) svojo plodornostjo. Od 200 □ desetini navadno oddaja bivšim svojim kmetom 20 □ desetini za obdelavanje ostalih svojih 180 □ desetini s priplato kakih 800 rubljev čistega denarja. Če v taki plodorodni guberniji, kakoršna je Tulska, 10% pomeščičje zemlje obdelavajo kmetje sebi na prid, v nagrado za trud, katerega trebajo ostalih 90%, koliko svoje zemlje ustopajo kmetom veliki posestniki v manj plodorodnih gubernijah!¹⁾ Porečete: To ni svoja zemlja! Da, res je tako; ni svoja zemlja, pa kmeti vendar ostajajo kmeti,²⁾ ostajajo

¹⁾ Seveda jeden primer tam i sam malo ali nič ne velja, da bi na njegovi podstavi sklepali o kakem splošnem točnem pravilu; vendar pa je tudi jednega primera dovolj, da bi pokazali na fakt, katerega zares nikdo ne more i ne sme zanikavati. Najdejo se taki pomeščiki, kateri za obdelovanje svoje zemlje plačujejo samo čistim denarjem; so pa tudi taki, kateri za svoja polja v denarju prav nič ne plačujejo, pač pa oddajajo svojim bivšim kmetom celó več zemlje, nego je puščajo sebi. Dani primer torej svedoči samo ob istinitosti splošnega odstotka, koji brez dvombe manjši ne bo.

²⁾ Žalibog, da je tovarna (fabrika) začela silno i pogubno vplivati na ruski seljski ljud. Meni so znani primeri, da je preprični mladi kmet izstopil iz obščine z golimi rokami i potegnil jo v mesto ali na tovarno; kajti svojega nadela prodati ni smel,

¹⁾ Ruska desetina- 2400 □ sežnjev.

²⁾ „Zemlja“ tukaj znači samo tako zemljo, katero zasevajo raznimi žiti, torej njive.

na zemlji, če jo zajemajo od bivših svojih pomeščikov, zajemajo jo dostavredneje, nego bi jih stalo vsako drugo delo.¹⁾ Če nimam svoje hiše, pa vendar imam stanovanje, i bilo bi nelepo i krivično, ako bi kdo trdil, da živim na ulici pod milim nebom, kjer je obedoval sv. Antonij. To posebnost pomeščijih i kmečkih razmer v Rusiji morali bi ruski ljudje trdo pomniti; pa kolikor je razvidno iz poročila omenjene seje prevažnega i preblagotvornega društva, se nikdo ni našel, kateri bi se bil oglasil v tem obziru. Tudi listi, priobčivši podrobne referate ob omenjeni seji v političnih, torej glavnih predalih svojih, na ta nedostatek niso pokazali. Zakaj niso storili tega, jaz ne vem; da bi pa radi istine morali to storiti, mi menda tudi vi potrdite.

„СВѢТЪ“ je po tem slučaju spregovoril o drugi pomankljivosti ruskih postav gledé kmečke zemlje. Ta pomankljivost more v nedaljnji bodočnosti imeti jako pogubne posledke za rusko seljsko obščino ali zadrugo. Po sedanjih postavi se namreč nikomu ne zabranja, da bi sine pridobil kmečkih obščinskih zemelj.

a) mogel ga je sam prepustiti drugim členom zadruga, kateri so mu dobrohotno dali nekoliko grošev na pot do bližnje tovarne, do bližnjega mesta, i pa na harmoniko, zanesljivi priznak batrakov — najemnikov na tovarnah i po mestih.

¹⁾ V Tulski guberniji desetina srednje zemlje v najmu velja 15 rub.; če jo kmet obdela sam, mu dá dobička tudi kakih 15—20 rub.; svojim bivšim kmetom pa puščajo jo za 7—10 rub.; če so si kmetje i pomeščiki ostali dobri. Torej more kmet pri svojem trudu dobiti dohodka od desetine 20—25 rub., kar je, po mojem, lep dobiček.

Dokler še traja odkupna plata, se ve da posamni kmetje ne smejo prodajati svojih nadelov, ne morejo izstopiti iz obščine. Drugače pa bo čez nekoliko let, ko se okonči odkupnina. Tedaj že nikdo ne zapreči posamnemu kmetu, da bi ne prodal za lonček mazljive leče svoje matere-kormilice, da bi ne prodal svoje zemljice, katero mu je podarila carska preskrbna desnica. Proda jo kmetu, trgovcu ali velikemu posestniku, to bo vse jedno. Na ta način narastejo velika kmečka posestva v rokah varčnih, trdnih i marljivih ljudi, kojih odstotek je pa povsod manj, nego odstotek zapravljalcev, mehkužnikov i lenuhov; razplodi se pa tudi batrašтво, kakor se je razplodilo pri vas hlapstvo, a zadruga, stara slavjanska zadruga, sedaj прощай! bodi zdrava na veke!... Po misli „СВѢТА“ je torej tudi glede ruskega kmečkega zemeljnega posestva potrebna takšna postava, kakoršna uže davno ima sile v ruski Poljsi, katera bi zabranjala razkosanje rusko-slavjanske obščine-zadruga, jedinega še ne zelo pokvečenega bisera iz slavjanske prastarine. Če bomo v narodnem gospodarstvu napredovali tako, kakor smo zakorakali pred kakimi 5 leti, seveda tudi ta postava ne zapozni. Njena korist i potrebnost za obstanek trdo urejenega kmečkega bitja ste preočiti, da bi sedanji batjuška (očka) Car ne zapazil v pravem dobrem času nujnosti tacega zakona. Царскій глазокъ — лучший смотѣль.¹⁾

¹⁾ Carske oči so najgorša ohrana.

Pogled po slovanskem svetu.

a) Slovenske dežele.

„Edinost, slovensko politično društvo za Primorsko“, imelo je odbčni zbor 13. aprila. Poročilo, katero je sestavil bivši tajnik g. L. Križ, prečital pa prvi podpredsednik prof. Mandić, je na mnogo strani jako poučno. V poročilu se trdi med drugim: Dva glavna vzroka sta bila, da se je takó dolgo in trdovratno vzdržalo italijansko gospodstvo v Istri in v Trstu: premalo razvita narodna zavest med slovenskim življem in pa slabe in neugodne gospodarske razmere, katere so pahnile narod v denarno zavisnost od premožnejših italijanskih nasprotnikov. Lista „Edinost“ in „Naša Sloga“ delujeta in podpirata narod v odstranjenju obeh vzrokov. Društvo je hotelo 23. jun. p. l. sklicati tabor v Pazinskem okraju; ali vlada je prepovedala tabor z razlogom, da je preveliko gibanje med narodom zastran tedanjih deželnozborskih volitev. Na taboru bi se bila pretresala politična, narodna in sešobno tudi gospodarska vprašanja, kazalo pa tudi na to, da v c. kr. uradih po Istri gospodujeta kljubu večini slovanskega prebivalstva vendar še vedno izključno italijanščina in nemščina. Deželnozborske volitve v Istri so dokazale kljubu hudim bojem povoljne vspehe, mestne volitve v Trstu pa so bile za Slovence neugodne. „Italijanski naši nasprotniki so dobro organizovani ter imajo od davna gospodstvo v rokah, takó da se je celó c. kr. vlada vživila v to idejo, da tu morajo neomejeno vladati le Italijani. Italijani se v Trstu delé na vitez v konservativce in liberalce; obe stranki ste pa Slovincem v narodnem oziru jednako sovražni.“ Zato se društvo ni udeležilo volitev v mestu, pač pa je delovalo toliko bolj v okolici, katero si hočejo osvojiti Lahi. V vseh šestih okrajih je postavilo obče spoštovane može kot svoje kandidate; toda v Rocolu in na Opčinah sta propadla društvena kandidata. Odstopajoči odbor je uredil tudi razmere lista

„Edinost“, kateremu je v g. M. Cotiču pridobil stalnega in vestnega urednika.

Društvo je imelo l. 1889 dohodkov 259 gld., stroškov pa 231 gld. Bil je prisoten tudi dr. Vitezić, ki je poudarjal, da je politično društvo „Edinost“ namenjeno tudi Hrvatom po Istri, da naj bi torej društvo privabilo tudi Hrvate v svoj krog. Poverjeniki so se postavili že lani zato, in novi odbor bo delal v tem zmislu. Razgovarjali so se tudi zastran slovenskega notarja in postopanja pošne direkcije. G. A. Truden priporoča prisotnim državnima poslancema, gg. dr. Viteziću in Nabergoju, da naj o priliki budgetne debate ne zabredeta v morje oportunizma, ampak da brezozirno odkrijeta naše rane. Ne klub je prva stvar, ampak volja in korist naroda. Dr. Vitezić odgovarja, da hoče po svoji najboljši moči zastopati želje volilcev, g. Nabergoj kaže pa na to, da je sedanji položaj tako zmeden in zamotan, kakor ni bil že 20 let. „Res je,“ nadaljuje g. Nabergoj, „da tudi s sedanjo vlado ne moremo biti zadovoljni. A naša največa nesreča je, da smo razkosani na 6 kronovin. Vsaka dežela brani svojo avtonomijo — narodni stvari je pa taka avtonomija na kvar... Vsa sedanja večina državnega zbora je nezadovoljna. Vendar pa ne kaže storiti sedaj odločilnih usodepolnih korakov. Najboljše je, da počakamo do prihodnjih volitev. „Radi nejasnosti položaja,“ sklepa g. Nabergoj, „odložil se je tudi v Ljubljani nameravani shod poslancev, kajti v tem trenutku ne bilo bi mogoče sestaviti prepotrebne skupnega programa.“ G. Truden poudarja, da Slovani ne morejo biti zadovoljni s postopanjem Hohenwartovega kluba. Dr. Vitezić, ki je tudi mnenja g. Nabergoja, da posamičen poslanec ne more doseči ničesar, je bil vedno zato, da se združijo slovenski in hrvaški poslanci, a doslej ni prodril s svojim mnenjem, po volit-

vah da pa bo treba vsekakor preustrojiti stvari. G. Nabergoj je vesel, da se mu pové mnenje volilcev ter pristavlja naposled, da s Hohenwartovim klubom tudi poslanci sami niso povsem zadovoljni.

Z aklamacijo so bili voljeni v odbor gg.: Ivan Nabergoj, predsednik; M. Cotič, J. M. Kljun, M. Mandič, Iv. Mankoč, A. Škabar, J. Turk, A. Truden, J. M. Vatovec, V. M. Živic, odborniki. Namestniki: M. Hrovatin, J. Martelanc, Drag. Martelanc, Št. Nadlišek, A. Sancin (Drejač), F. Žitko. — G. Nabergoj izjavi, da odbor hoče z vso močjo braniti pravice naroda slovenskega ter z dejanji odbiti sumničenje, ki leti z mnogih strani na nas: dejanski hočemo dokazati, da smo zvesti veri, cesarju in narodu. Odbor se je konstatoval takoj takó-le: M. Mandič, I. podpredsednik; V. M. Živic, II. podpredsednik; tajnik M. Cotič; blagajnik A. Škabar.

Iz zborovanja političnega društva „Edinost“ je razvidno, da isto zares deluje, da ima zavednih, odločnih členov med seboj. Iz dohodkov je pa tudi očitno, da so ti jako skromni, premajhni, da bi moglo „klin s klinom“ paralizovati ob volitvah in važnih slučajih nakane političkih in narodnih nasprotnikov in sovragov. Zato je dobro, da se hočejo truditi dosedanji društveniki za pomnoženje členov z novimi. Pomirljiva je izjava g. Nabergoja, ki pravi, da razkosanje slov. naroda na 6 kronovin je narodu na kvar. S tem se on implicate izraža za združenje Slovencev v jedno kronovino, v jedno upravno skupino. Kolikor se torej ta poslanec še ni izjavil za narodno avtonomijo v državnem zboru, ni kriv njegov nazor, ker ta je pravilen, pravi, temveč krive so razmere, o katerih meni on, da je bolje, ako jih poštevajo. Nadejati se je torej, da g. Nabergoj bo odločno zagovarjal narodno avtonomijo, ko se mu bo zdelo, da je čas za to. Kakor prava dopolnitev slovenskih narodnih zahtev se kaže izjava dr. Vitezića, ki je deloval vedno na združenje hrvaških in slovenskih poslancev. Da se mu to še ni posrečilo, kaže, da so nekateri zastopniki prekratkovidni; no, z dr. Vitezićem nadejamo se, da po državnoborskih volitvah se stvar preustroji in se mora preustrojiti. Tedaj pa bo bila ura tudi za slovenske državne poslance, oziroma že poprej za kandidate državnoborskega zastopstva. Položaj, ako ni bil doslej jasn, kakor menijo nekateri, bo jasn pa tedaj; sicer je položaj za slovenski program vedno jasn, v zmislu namreč, da ga je treba najprej izjaviti in zagovarjati v državnem zboru. Kajti nihče ne misli, da se izvrši takoj po taki objavi; ali ta mora slediti in priti na vrsto pred vsem drugim. Za tako objavo pa je bil čas vso dobo sedanje vlade in je čas tudi sedaj. Ako se dr. Steinwender in tovariši obračajo proti izvršbi narodne avtonomije za Slovence, je tudi čas odgovarjati in zagovarjati po pravem imenu isto avtonomijo. Dr. Gregorec je na to stran pokazal ostalim slovenskim poslancom državnega zbora že druga leta in sedaj ob generalni budgetni debati še posebe. Tega vrlega zastopnika je treba posnemati, pa pridemo — prvi neizogibno potrebni korak dalje!

„Katoliško-politično in gospodarsko društvo za Slovence na Koroškem“ je imelo 17. aprila t. l. svoj prvi občni zbor, h kateremu je došlo nad 150 najveljavnejših posestnikov in lepo število duhovnikov. Načelnik začasnega odbora g. Gregor Einspieler je došlecem kazal na nevarnosti, ki pretijo veri in narodnosti ter opominjal k slogi. V odbor so bili soglasno izvoljeni gg.: Gregor Einspieler, župnik in dež. poslanec; V. Legat, poslovodja

Mohorjeve tiskarne; Jan. Wieser, župnik v Celovcu; F. Treiber, mestni kaplan v Celovcu; Mat. Prosekar, pos. na Plešivcu; M. Štil, župan v št. Janžu; F. Grafenauer, orglarski stavbar na Brdu pri Zili; Jože Kraut, pos. na Bistrici pri Pliberku, in Filip Haderlap, urednik „Mira“. Namestniki pa so: Jurij Drobivnik v Medgorjah; Jakob Hedenik na Žihpoljah in F. Kobentar v Št. Jakobu. V osnovavšem se odboru je g. Einspieler predsednik, g. Legat podpredsednik, g. Treiber blagajnik in g. Haderlap tajnik. Udov se je vpisalo 157, ki so vsak dobili po 1 iztis „Polit. katekizma“.

Sklenila se je resolucija za versko šolo in da se ista izroči knezoškofu v Celovcu. V resoluciji je odstavek, ki toži o nezaslišanih šolskih razmerah med Koroškimi Slovenci, ki morajo svojo deco pošiljati na mnogih krajih v čisto nemške šole. To da ovira ves pouk, sosebno tudi v krščanskih resnicah. „Prosimo tedaj Vašo Milost, da bi nam blagovolili tudi v tej prevažni zadevi pomagati s svojo veljavno sesedo.“ G. M. Prosekar je poudarjal dolžnost, da se Koroški Slovenci zahvalijo slovenskim poslancem za dosedanjo podporo, ter da se isti prosijo za podporo še nadalje. G. Legat je razpravljaj česko-nemško spravo, kazal na žalostne Koroške razmere ter predlagal resolucijo, ki je bila jednoglasno sprejeta. Po izrečeni zahvali slovenskim državnim poslancem, je prošnja do njih, da naj v vlado še dalje opominjajo, da je na Koroškem, Štajerskem in Primorskem sprava med narodi še bolj potrebna, kakor je bila na Češkem, ker bi mi veseli bili, ko bi imeli vsaj tisti pravice, kakor so jih imeli Nemci na Češkem že pred spravo. Vlada naj ne pozabi, da notranji boji v Avstriji ne bodo prenehali, dokler se ne doseže resnična in odkritosrčna sprava med narodi na podlagi popolne enakopravnosti.

Potem so se razgovarjali o bodočih deželnozbornih volitvah. G. župnik Gregor Einspieler je bil jednoglasno sprejet za kandidata. Gosp. Muri se je odpovedal, pa ga bodo zopet prosili, naj se žrtvuje še za 6 let, in ker ima on velike zasluge, ga je občni zbor društva jednoglasno izvolil častnim članom. Postavili so potem za kandidata še dva veljavna moža za Celovško okolico, kjer sicer ni upanja za zmago, pa je udeležba potrebna, da pokažejo Slovenci, da so ondi še doma. Govorili so še mnogi gosposdije narodu v pouk, Loški pevci so v zboru naposled pa zapeli slovenske pesmi. Odbor nastavi zaupne može po vseh občinah slovenske Koroške, da bodo nabirali novih društvenikov; takó se združujejo nade, da bode tudi to društvo probujalo narod na Koroškem.

b) Ostali slovanski svet.

Sv. Ciril in Metod, civilizatorja slavjanska. Pod tem naslovom je priobčeval Puljski „Il Diritto Croato“ obširniši spis od 16. do 29. št. t. l. Spis, ki vsestranski razpravlja pomen svetih apostolov slavjanskih je pač vreden, da ga premišlujejo poleg tujcev, tudi Slovani sami, zlasti oni, ki so se poslednjih let združili s sovragi slavjanskimi, da agitujejo z besedo in dejanjem proti kulturnim težnjam zapadnih Slavjanov, soglasnim z zmisлом kulturnega dela sv. Cirila in Metoda. — „Il Diritto Croato“ je pričel nadalje prijavljati drugo vrsto člankov pod naslovom: „Della missione mediatrice degli Slavi in Europa.“ (O posredovalni misiji Slavjanov v Evropi.) Na te in druge članke izbornega Puljskega lista opozarjamo Slavjane, vešče italijanščine, sosebno tudi Slovence. „Il Diritto Croato“ ki ima velike zasluge, da seznanja sosebno romanski svet s slovanskim svetom, je vsega priporočila vreden; stoji

za pol leta 2 gl. 80 kr. izhaja pa na veliki poli po 1krat na teden.

Svetojeronimsko društvo, s sedežem v Zagrebu, ima tak namen, kakor družba sv. Mohora, na prvem mestu širiti pouk in omiko med kmeti, v obče preprostim narodom. Glavno skupščino je imelo letos 8. maja. Leta 1878 je štelo 4131 členov, danes jih šteje 4627 več ali skupno 8758. Novih udov je pristopilo 430. Imovina društva in njegovih zakladov znaša koncem l. 1889 vkup 117.138 gld. 95 kr., odnosno 8.360 gld. 82 kr. več od leta 1888. Podpirali so društvo dež. vlada, kardinal Mihajlović in biskup Posilović. Razun tega je zapisal kanonik Veber 1000 gld. in več drugih rodoljubov po 50 gld.

Členi so dobili lani po 4 knjige: Danico in tri zabavno-poučne knjižice. Te knjige imajo 34 tiskanih pol in 59000 komadov, a sama „Danica“ tiskana je v 32.000 komadih. Društveni predsednik je kanonik Budicki, ki je bil z odborniki z aklamacijo zopet izvoljen.

V delegacije so hoteli tudi Mladočehi poslati jednega svojih poslancev; ali Staročehi so jim hoteli tako mesto privoliti jedino pod uslovjem, da bo govor mladočškega delegata ugajal Staročehom. Ker to ni bilo po godu Mladočehom, so rajši odrekli se se taki časti, rekši, da narodna čast zahteva, da se spozna mišljenje vsega naroda tudi v delegacijah. Dr. Rieger pa je zopet trdil, da kaj takega ni bilo, a da je osodepolno za češki narod.

Branković Jurij, škof Temšvarski, je bil izvoljen na cerkvenem kongresu za srbskega metropolit (patrijarha), in je sedaj že potrjen. Tega so želeli imeti Madjari, in so zadovoljne ž njim tudi nemške novine. S tem je mnogo povedano. Sicer o kongresu in njegovih odposlancih sporočimo še kaj. Novi patrijarh hoče delati nato, da se spravi narod s cerkvijo, noče pa dopuščati politikovanja v cerkvi in šoli.

Czaky, naučni minister ogerski, hoče z zakonom ustanoviti otroške vrste, da se bodo madjarili v njih otroci slovaški, srbski i rumunski „Svaka sila do vremena.“

Mladočška izjava je bila, kakor znano, zasežena; sedaj pa je pristojno sodišče konfiskacijo preklicalo. Da se je tako zgodilo, to jemlje mnogo na vrednosti češko-nemškega dogovora. Kajti svoboda je neizogibno potrebna v takih slučajih na obe strani; Dunajsko posvetovanje je bilo le posvetovanje, in tako sme narod premišljevat, ker zadeva njegovo bodočnost. Konfiskacija mladočške izjave ne dá se več popraviti, ker ni časa več, da bi jo narod pretresal: Te izjave tudi mi ne bomo več presojevali, opomnino pa, da je bilo premalo principalno osnovana, ker se je izražala za jedne točke, za druge pa ne.

Čehi. Okoli 20. maja se otvori Praški deželni zbor, ki bo posebnega pomena, naj se dožene uzakonjenje Dunajskih punktacij ali ne. Poslednje veljajo kot celota, torej bi se imele tudi sprejeti kot celota. Največe važnosti je oni del dogovora, kateri dopušča Nemcem prednost pred Čehi s tem, da Nemcem ne velja obveza znanja češčine, Čehom pa znanje nemščine. To ni v ustavi utemeljeno, in zato poudarja češki „Čas“ važnost revizije ministerske jezikovne naredbe. Ta list zahteva, da revizija te naredbe se mora izvršiti — *conditio sine qua non* — v zmislu, da se odstrani dvojezičnost, s tem pa tudi odstrani zahteva, da bi se Čehi kjer si bodi morali posluževati in učiti nemščine. „Čas“ trdi, da Čehi

bi smeli pričeto delovanje v deželnemu zboru nadaljevati šele potem, ako in kedar bi se zavezali obe narodnosti za revizijo ministerske naredbe od leta 1880. Ne gledé na druge slabosti češko-nemških punktacij je zahteva „Časa“ utemeljena v ustavi, ker ustava je jednaka za vse narode, torej tudi za obe narodnosti češkega kraljestva. Naše stališče je v ostalem znano, katera zahteva narodnostno spravo potom državnega zbora in to istočasno in enakomerno za vse narode. Na nedostatke drugačnih sprav opozarja članek današnje št. „Sl. Sveta.“

Bojazen češkega naroda narašča od dne do dne za tega del, ker vidi, da se punktacije utegnejo obračati proti Čehom, ko se je pokazalo že doslej nesoglasje za ta del. Dr. Rieger je interpeloval v državnem zboru zastran nekaj sodnijskih mest v krajih s pomešanim prebivalstvom, za katere pa se kljub temu ne zahteva znanje nemščine od prosilcev. Grof Schönborn je odgovoril, da je razpis v zmislu njegovih februarjskih naredeb, da pa se pridružuje on poslednji določbi v tem pogledu. S tem odgovorom ni niti „Politik“ in niti niso obče staročška glasila zadovoljna ter kažejo na to, da razpis in odgovor justičnega ministra, nista popolnoma v soglasju z Dunajskimi punktacijami. Mladočehi pa trdé, da, kakor so se pogajali, tako je sedaj. Vsled tega se krepi moč Mladočehov, dr. Riegru so celó z neke strani izrekli nezaupnico, jeden staročških poslancev je odložil svoj mandat, izjavivši, da dolžnost, katero je on imel, se ne strinja s češko-nemškim dogovorom. Nemci pa se bojé, da bi ne prišlo do sprave in očitajo Čehom, češ, da lomijo dano besedo. Čehi odgovarjajo, da pogodba se drži, kedar je svobodna volja na obeh straneh. Med obema glavnima strankama na Češkem pa traja razpor dalje in dalje; želeli bi bilo, da bi sedaj rajši premišljevali na posledice, ako se uzakonijo Dunajske punktacije. Dr. Rieger, kakor se kaže, ni mislil na vse posledice pri konferencijah; psihologično je to umevno, ker niti časa ni imel zato. Ali ravno zaradi tega bi bil moral on skrbeti za primeren čas, ker on ima največo odgovornost pred češkim narodom gledé na najnovejše dogodke. Poštenosti, zaradi katere se je opravičeval dr. Rieger, mu nobena poštena duša ne odreka; v poštenosti pa ni obsežena vselej tudi potrebna modrost. Kar se pa dostaje „sile“ ali pritiska, s katerim se izgovarjajo Staročehi, je odgovoriti, da proti prepričanju ne morejo nikogar prisiliti, da moralno veljavno privoli v kaj, in Staročehi so politikovali dovolj, da utegnejo vedeti, da priznanje jedino nemščine za Nemce, obvezanje za nemščino poleg češčine za Čeha ni v ustavi utemeljeno; kar velja za Nemce, mora veljati tudi za Čeha, dokler velja ustava, in ustava je pod najvišim zaščitom.

Papež in car. Ruski zastopnik pri Vatikanu, Isvoljskij, je te dni izročil papežu lastnoročno pismo carja, v katerem izraža car papežu svojo zahvalo za imenovanje poljskih škofov. Poleg tega zagotavlja car v tem listu katolike, živče v carski državi, svoje prijaznosti.

Ruski kružok je društvo v Pragi ki deluje že več let. Na zadnjem občnem zboru je bil državni poslanec dr. Vašaty zopet voljen za društvenega predsednika. Lanskega leta je imelo društvo v vsem 29 shodov, na katerih so predavali v Pragi bivajoči ruski gostje jednako, kakor društveniki iz odbora o ruski literaturi, znanosti in umetnosti. Poleg tega se je čitalo iz del odličnih ruskih pisateljev. Členov je štelo društvo 114.

KNJIŽEVNOST.

Slavjanski i slavjanska glasba. Spisal Kuhač F. Š., ki je svoje razgovore priobčil najprej v „Hrvatski“; zanimivo in jako poučno delce je sedaj tiskano posebe ter se dobiva po 20 kr. iztis v knjigarni Scholz in Kralj. Zagreb.

Jih. Historicko-romantické obrazy z dějím jiho-slovanských. Napsal Prokop Chocholoušek. Druhé vydání. Došlo je že do 16. snopíča, ki stojé po 15 kr. V Praze. Nakladatel J. L. Kober.

Koračnica od ruskih pjesama, što jih pjeva Slavjanski sa svojim sborom. Glasbotvorio i za glasovir udesio I. Schinzi. Cena s poštino 65 kr. Knjižara Dioničke tiskare. Zagreb.

Sněmy české od leta 1526 do današnje dobe. Izdaje Kralovský český arhiv zemský. Doslej je izšlo 6 delov, VI. del obseza dobo českých zborov od 1581 do 1585. V Prazi. Nákladan výboru zemského Království Českého.

Russes et Slaves. (Études politiques et littéraires.) Louis Leger, professeur au Collège de France. (Rusi in Slovani.) (Studije politične in literarne.) Takó je naslov najnovejšemu delu, katero je spisal slavni profesor slovanskih jezikov na Collège de France in na Ecole libre des sciences politiques v Parizu. Leger, poznan po vsem slovanskem svetu, deluje že trideset let na slovanskem polju ter seznanja Francoze o težnjah in tughah raznih slovanskih narodov. On je prepotoval vse zemlje slovanske, govori pravilno ruski, češki, je v stalni zvezi z znamenitimi pisatelji slovanskimi ter marljivo sledi razvoju oživiljenih literatur vstojnih. Sedaj priobčeno delo njegovo deli se na več oddelkov, kakoršni so: 1. Slovani in civilizacija. 2. Formacija narodnosti ruske. 3. Početki literature ruske. 4. Žena in družba ruska v 16. stoletju. 5. Prvi diplomati ruski na tujem. 6. Neznano Bolgarsko. 7. Narod srbski. 8. Basnik Slovanstva. Odsek: „Slovani in civilizacija“ je krasen uvod času primernim razpravam, kateri se bavi n. pr. z Janom Kolarjem in poezijo Slovanstva.

Listnica uredništva. G. v Istri. V „Slovanskem Svetu“ smo naznanili doslej že nekaj slovnice o ruskem jeziku. Imenujemo Vam in drugim nekatere; take so: „Die Kunst die russische Sprache durch Selbstunterricht sich anzueignen. Von B. Manassewitsch. A. Hartlebens Verlag. Wien. Osnovana je prav kratko, pa povoljno dobro. Obsežniša je in dobro utemeljena: Russische Grammatik von Dr. Vymazal. Brünn. Verlag von C. Winkler. Zlasti ima v vajah mnogo leksikalne snovi. Mnogo obsežniša in jako praktična je: Mieskowski's Lehrbuch zur practisch-theoretischen Erlernung der russischen Sprache. Ersten Theil. St. Petersburg. Bei Deubner Aug., Newsky Prosp. 28. 1888. Oni, ki so se učili po nji, jo jako hvalijo. Najobsežniša in gotovo najboljša med vsemi bode: Russisch-deutsches Sprachbuch. Für den Schul-Privat und Selbstunterricht, mit Berücksichtigung des Militärwesens. verfasst von Nikolaus Dimitriewicz, k. k. Militär-Kaplan. Lemberg. 1888. Im Selbstverlage. Imela bo 4 dele, doslej je izšel pa še le I. del: Fibel. Pa vredno je kupiti tudi že samo ta del, ker podaja v jako mnogih vajah trdno podstavo za priučenje raznoterih črk, naglasa in leksikalne snovi. Med Berili so na Ruskem priredili za neruske začetke jako praktičen vežbalnik, sestavljen iz treh delov, z več sto ilustracijami poleg teksta; zove se: Русская Рѣчь. Учебное руководство. (Russkaja rěčj. Učebnoje rukovodstvo.) Spisal M. Voljperg. 2. izdaniye. St. Peterburg. Izdaniye D. D. Polubojarinova. 1887. Osnovano je to berilo bolj za mladino.

katera se igraje privadi velikemu delu ruskega slovarja in izgovarjanju povsod naglasenih besed. Sicer je tudi mnogo drugih slovnice, n. pr. Boltzova, katera pa je bolj za učene ljudi ali take, kateri se zanimajo tudi za etimologijo leksikalnih snovi. — Gosp. . . na Štirskem. Z veseljem nam poročate o izvrstnem vtisu vsebine govora, ki ga je imel letos dr. Gregorec v državnem zboru; potem pa nas vprašate, ker se je dr. Gregorec dotaknil tudi zgodovine, kje bi se Vi primerno poučili korenito o težnjah raznih strank in narodov avstro-ogerskih. Na to Vam odgovarjamo naslednje. Lani, kakor ste gotovo čitali v „Slov. Narodu“, „Edinosti“ ali „Slovanskem Svetu“ je izšla obsežna brošura v Ljubljani v „Narodni Tiskarni“, in sicer pod naslovom: „Das Parteiwesen der Slaven [in Böhmen. Von einem oesterreichischen Patrioten. Verlegt von Karl Hribar. Str. 99. Ta knjižica je svoje vrste epohalno delo, kakoršnih se prikaže dandanes jako, jako malo. Naslov knjižice govori sicer, kakor da bi se razpravljale samo češke zadeve; ali ta naslov je preskromen, ker knjižica obsega zgodovino vseh avstro-ogerskih narodov v pogledu na njih opravičene ali neopravičene politične in narodnopolitične težnje. Označeni so tudi Poljaki, avstrijski Rusi, Hrvatje, Srbi, Slovenci. V kratkih potezah je povedano vse, da človek zvé kaka prava imajo pojedini narodi, na kaka zgodovinska fakta se opirajo stranjene posamičnih strank. Vse je povedano mojstersko, kakor so to priznali največji politiki in mislilci; v Avstro-Ogerski in tudi na Slovenskem so to knjižico skušali prikrivati, to pa zaradi tega, ker knjižica govori neprijetne, a resnične stvari Staročehom, Poljakom, Madjarom itd. med Slovenci specijalno zaradi tega, ker se slovenski drža ni poslanci niso hoteli zameriti staročški stranki in poljskemu klubu, misleč, da jim je hoditi čez trn in strn s tema dvema strankama. To brošuro utegnute še dobiti v „Narodni Tiskarni“ v Ljubljani; utegnemo jo priskrbeti tudi mi. Dostavljamo Vam še, da Staročehi bi ne bili prišli zastran češko-nemškega dogovora nikdar v sedanje položnje, ako bi bili poslušali sovete pisatelja te knjižice, ki pozna državno in narodno življenje v Avstro-Ogerski bolje, nego vsak sedaj živeči državnik, in naj si zaseda ali je zasedal kedaj prvo mesto v državi: To Vam pové najjasniše, kakó se Vam je ravnavati s tovariši, ki Vas poprašuje za svet in gledé na razna sedaj aktualna in pereča vprašanja v obeh polovicah našega cesarstva. — Gosp. . . . v Gradcu. Dá, dolgo že nadaljuje „Slov. Svet“ kritiko o dr. Mahničevih zmotah: ravno sedaj je leto, ko je bil naš list priobčil začetek te kritike; z današnjo 9. št. „Slov. Svet“ obhajamo žalostno in veselo obletnico v tem pogledu; žalostno, da je sploh treba bilo na Slovenskem v tej zaresni dobi take kritike; veselo, ker dobiva slovenska inteligencija v tej kritiki za vselej ostrega orožja, s katerim bo mogla braniti svetinje katoliške vere in narodnosti v bodočnosti pred enakimi napadi teh svetinj, naj bi prihajale od kakega Mahniča I. ali II. na slovenskih tleh, kakor se je to godilo sedaj, ali pa iz tujih zemelj, iz tujega tabora. Slovenska svetska, kakor duhovenska inteligencija priznava to, in to je najlepše zadoščenje „Slovanskemu Svetu“, ki bo nadalje zavračal slovenskemu narodu najpogubniše zmote, kar se jih je kedaj moglo ugnezdi od katoliškega svečenika in rojenega Slovence. Kakor vidite, leto šnja kritika je vsestranski osvetljevala cerkveno pravo; kmalu pride do drugih jednako važnih poglavij, katera bode zanimala še posebe tudi posvetno naobraženstvo. Vam, kakor Vašim somišljenikom naznanjamo, da je dobiti še vse številke, v katerih so tiskana nadaljevanja o kritiki dr. Mahniča, in teh je, ako izvezamemo 2 številki, doslej ravno za jeden letnik. Kar se dostaja tega, ali bi bil poklican izdajatelj „Slov. Svetu“ na kak odgovor zastran kritike o dr. Mahniču, odgovarjamo, da se to doslej ni zgodilo, dasi je bil isti v „Slov. Svetu“ samem izrazil se v takem zmislu; kar je dr. Mahnič odgovarjal sam, ni opovrgel ničesar, ker nadaljnja sumničenja in napadanja po prejšnji logiki in metodi, njemu svojstveni, ne pobije in ne opovrže se nič, kakor priznavajo najboljši misleci slovenski na teološkim polju. Da molčé drugi svečeniki na Slovenskem, je pač umevno, ker bi jih drugače zasledovali ali jim kakor si bodi škodovali; položnja današnje Vam je za ta del itak znana. No, mišljenje dobiva popravke, in to je prvo uslovje do boljšega. — Raznim čč. gg. sotrudnikom, dopisnikom in onim, ki se obračajo do nas z raznoterimi vprašanji: Polagoma pride vse na vrsto, in, kakor nam dovoli čas, odgovorimo vsem na to in ono. Hvala in poklon vsem!

„SLOVANSKI SVET“ izhaja 10. in 25. dan vsakega meseca. Cena mu je za zunanje naročnike za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld. Za ljubljanske naročnike in za dijake stane celoletno 3 gld. 60 kr. poluletno 1 gld. 80 kr. in četrtletno 90 kr. — Posamične številke se prodajajo po 20 kr. — Naročnina in reklamacije naj se pošiljajo Fran Podgorniku v Gorici, ulica Barzellini 4.